

UNIVERZITA KONŠTANTÍNA FILOZOFA V NITRE
FILOZOFICKÁ FAKULTA

BAKALÁRSKA PRÁCA

2011

Henrich Uher

Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre
Filozofická Fakulta

Grécko-perzské vojny: Vpád Dáreia do Grécka
Bakalárska práca

Študijný program: UAP História/Výchova k občianstvu

Školiace pracovisko: Katedra histórie

Školiteľ: PhDr. Emanuel Jirkal, PhD.

Nitra 2011

Henrich Uher

ZADANIE

Čestné vyhlásenie

Vyhlasujem, že som prácu vypracoval samostatne, a že pri jej tvorbe som použil literatúru a pramene, ktoré uvádzam v zozname použitej literatúry a prameňov.

V Nitre dňa 20.4.2011

.....

Pod'akovanie

Za pomoc pri zostavovaní tejto práce chcem poďakovať môjmu školiteľovi PhDr. Emanuelovi Jirkalovi, PhD. za usmerňovanie a cenné rady.

Pod'akovanie patrí aj všetkým vyučujúcim na Katedre histórie Filozofickej fakulty Univerzity Konštantína Filozofa v Nitre za poznatky, ktoré som nadobudol počas štúdia a mohol ich využiť pri písaní tejto práce.

Abstrakt

UHER, Henrich: *Grécko-perzské vojny: Vpád Dáreia do Grécka*. Bakalárska práca, Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre. Filozofická fakulta, Katedra histórie. Školiteľ: PhDr. Emanuel Jirkal, PhD. Stupeň odbornej kvalifikácie: Bakalár. Nitra: 2011. 41 s.

V práci sa venujem prvej fáze grécko-perzských vojen, ktoré sa viedli v piatom storočí pred naším letopočtom. Ide o obdobie, v ktorom sa prvýkrát dostávajú do ozbrojeného stretu Gréci s Perzskou ríšou. Obdobie antiky bolo významným obdobím európskej histórie, preto si zaslúži pozornosť historikov a študentov histórie. Vpád Dáreiovoho vojska a následný stret s aténskym vojskom je prelomovým historickým medzníkom v histórii Európy, v ktorom sa dve civilizácie stretávajú a bojujú nielen o územie, ale aj o večnú slávu a nesmrteľnosť. Slávna bitka pri Maratóne, ktorá je logickým vyústením celého konfliktu zrodila mnoho slávnych historických osobností, akými boli najmä Miltiades, Kallimachos, ale aj Dátis a Artafernes a vo veľkej miere ovplyvnila ďalší vývoj v dejinách Európy a Ázie.

Kľúčové slová: grécko-perzské vojny, antika, Gréci, Perzská ríša, bitka pri Maratóne

Abstract

UHER, Henrich: *The Greco-Persian Wars: The Incursion of Darius to Greece*. Graduation Thesis, Constantine the Philosopher University in Nitra. Faculty of Arts, Department of History. Supervisor: PhDr. Emanuel Jirkal, PhD. Degree of professional qualification: Bachelor. Nitra : 2011. 41 p.

The work is dedicated to the first phase of the Greco-Persian Wars, which took place in the fifth century BC. That was a period of first armed conflict between the Greeks and the Persian Empire. The ancient world was an important period of European history, therefore, it deserves the attention of historians and history students. Darius' army incursion and subsequent clash with the army of Athens is a historic breakthrough in the history of Europe, in which the two civilizations met and fought not only for the territory but also for the eternal glory and immortality. The famous battle of Marathon, which is a logical result of the conflict, gave birth to many famous historical personalities, like Miltiades, Kallimachos, also Datis and Artabernes, and have largely influenced and developed the history of Europe and Asia.

Key words: the Greco-Persian Wars, antique, the Greeks, the Persian Empire, the Battle of Marathon

Obsah

Úvod	9
1 Dobývanie Kykladských ostrovov a Eretrie Peržanmi	11
1.1 Dôvody perzského ťaženia do Grécka	11
1.2 Postupné dobývanie Kykladských ostrovov	13
1.2 Spustošenie Eretrie a zotročenie jej obyvateľov	14
1.3 Vylodenie v Maratóne	15
2 Prípravy protivníkov pred bitkou pri maratóne	16
2.1 Atény žiadajú o pomoc Spartu	16
2.2 Miesto rozhodujúcej bitky	17
2.3 Perzskí velitelia a vojsko	19
2.4 Aténski velitelia a vojsko	21
2.5 Platajci	24
3 Bitka pri Maratóne a víťazstvo Atén	25
3.1 Porada Aténskych stratégov a príchod Aténčanov k Maratónu	25
3.2 Bojové formácie protivníkov	27
3.3 Útok Aténčanov a následný ústup Peržanov	29
3.4 Perzské loďstvo smeruje do Faléru	31
3.5 Atény sú zachránené, Peržania sa vracajú do Ázie	32
Záver	39
Použitá literatúra	42

Úvod

Grécko-perzské konflikty sú témou, ktorou sa zaoberá historiografia už viac ako 2500 rokov. Ako študenta dejepisu ma k nim viaže môj neutíchajúci záujem o antické dejiny, kultúru, vzdelanosť a v neposlednom rade aj taktiku a stratégiu v antickom vojnovom umení. To je hlavný dôvod toho, prečo som si vybral prvú z grécko-perzských vojen ako tému mojej bakalárskej práce. Antika, a najmä staroveké Grécko, ma fascinovali aj svojou historiografiou, ktorá sa zrodila práve v kolíske európskej kultúry, v antickom Grécku. Antickí historici nám zanechali vo svojich dielach neoceniteľné informácie o dejinných okamihoch, zvyklostiach ako aj o celkovej atmosfére doby. Boli by sme o ne ochudobnení, nebyť ich zanietnosti v snahe podať informácie nasledujúcim generáciám o všetkom, čo sa udialo. Hlavným historickým prameňom, z ktorého čerpám informácie o grécko-perzských vojnách je dielo antického historika Herodota, *Historiae*. Aj keď je mnohými historikmi spochybňovaná dôveryhodnosť tohto diela, stále zostáva základnou literatúrou, z ktorej vychádza každý historik, ktorý sa venuje grécko-perzským vojnám. Najmä o prvom ťažení Peržanov do Grécka a následnej rozhodujúcej bitke pri Maratóne musíme čerpať informácie najmä z Herodota, pretože sa o túto časť gréckych dejín veľmi intenzívne zaujímal a skúmal príčiny a dôsledky tohto konfliktu. Sám objasnil v úvode svojho diela, čo ho viedlo k jeho spísaniu: „Toto je Herodota z Halikarnassu rozprávanie o historických udalostiach, aby sa časom nezabudlo, čo ľudia vykonali, aby nezapadla sláva veľkých a podivuhodných činov, ktoré vykonali Gréci a barbari, ale predovšetkým, prečo Gréci a barbari viedli medzi sebou vojny.“¹ Jeho cieľom bolo skúmať iba presné fakty, ktoré získaval od žijúcich pamätníkov bitky a nespoliehať sa na mýty a božské zasahovanie do osudov vojenských konfliktov. Týmto vytvoril úplne nový spôsob historiografie a tým spôsobil prevrat v doterajšom spôsobe zaznamenávania dejín. Preto je právom nazývaný „Otec dejepisu“ (takto ho nazval rímsky politik a rečník Marcus Tullius Cicero). Herodotove dielo však dopĺňajú aj diela historikov z neskoršieho obdobia. Sú nimi najmä dielo *Miltiades* od Cornelia Nepota, napísané približne v tretej tretine prvého storočia pred n.l., Xenofónove *Grécke dejiny* alebo Pausániova *Cesta okolo*

¹ HERODOTOS. *Historiae*, 1.1

Grécka, kde je zaznamenaná podrobná topografia Maratónskej planiny . Nebolo pre mňa jednoduché čerpať z týchto diel, pretože sa diametrálne rôznia interpretácie autorov na tie isté udalosti a fakty. Týka sa to najmä číselných údajov o počte boujúcich vojakov, jazdcov, lodí ako aj polôh ciest, vojenských táborov a mohýl na maratónskej planine. Preto som sa po každom citovaní z rôznych zdrojov snažil pripojiť aj môj vlastný názor na preberanú problematiku. Okrem nosného Herodovho diela mi pri písaní tejto práce pomohla najmä publikácia Nicholasa Secundu- *Marathón 490 pŕ. n. l.* z edície *Válečná tažení*. Autor v nej zozbieral a porovnal veľké množstvo informácií o perzskom ťažení do Grécka nielen od antických, ale zároveň aj od súčasných autorov. Potýkal sa v nej s podobnými protichodnými interpretáciami ako ja v mojej práci. Verím, že sa mi mojou prácou podarilo aspoň z časti objasniť vývoj udalostí, ku ktorým došlo počas prvého ozbrojeného stretu Peržanov s Grékmi.

1 Dobývanie Kykladských ostrovov a Eretrie Peržanmi

1.1 Dôvody perzského ťaženia do Grécka

Dôvodov perzského ťaženia do Grécka bolo viac. Podľa Plutarcha nebolo cieľom Peržanov potrestať Atény a Eretriju za podporu Iónskeho povstania a vypálenie Sard. Hlavným dôvodom perzského ťaženia na západ malo byť dobytie celého pevninského Grécka. Myslím si, že tým by získali nielen rozsiahle územia na balkáne a pri Čiernom mori, ale zmocnili by sa aj celého Stredomoria a ovládli by obchodné cesty od Gibraltáru až po Malú Áziu. Nasvedčuje tomu aj presvedčenie perzského kráľa Dáraia o tom, že je kráľom všetkých kráľov a je vyvolený vládnuť celému svetu. Samotná Perzská ríša sa od dôb jej najslávnejších panovníkov Kýra Veľkého a Kambýsa neustále snažila rozširovať svoje hranice a stať sa celosvetovou ríšou v celom dovedty známom svete.² Na každom území, ktoré ovládla, zriadila satrapiu. „Na takéto satrapie rozdelil ríšu Dáreios I. po potlačení vzbúr vo východných oblastiach. Každá z nich sa pod kniežacou vládou tešila určitej vnútornej autonómii, ale zvonku podliehala ústrednej vláde.“³ Na čele každej satrapie bol satrapa, ktorý zastupoval panovníkovu moc v satrapii a bol zodpovedný za správu a finančníctvo v danom obvode. Nadvládu nad Malou Áziou, ktorá sa rozprestierala na území dnešného západného Turecka, a súčasne aj nad gréckymi mestami na pobreží Egejského mora dosiahla v roku 547 pred n.l.⁴ Po prvom neúspešnom ťažení proti Skýtom, sa Dáreios sústredil na upevnenie moci v Malej Ázii a podrobenie si všetkých gréckych štátov v tejto oblasti. Vytvoril novú satrapiu s centrom v meste Sardy a satrapom menoval svojho brata Artaferna.⁵ Artafernes, ako verný kráľov služobník, sa nesnažil vojensky zasahovať do konfliktov medzi gréckymi mestami v Iónii, ale bol nútený spoliehať sa na iónskych tyranov, ktorí mali medzi sebou konflikty a preto neboli schopní spojiť sa na odpor proti postupnému perzskému zasahovaniu do ich sporov. Tým sa dostávali pod veľký perzský tlak, ktorý vyústil do veľkého Iónskeho povstania v r. 499 pred n.l., ktoré bolo jednou z hlavných príčin pre neskoršie odvetné perzské ťaženie do pevninského Grécka. Na čele povstania bol milétsky tyran Aristagoras. Požiadal Spartu a Atény o

² GRANT, Michael. *Klasické Grécko*. Bratislava: Slovart, 2008, s. 87.

³ GRANT, ref. 2, s. 15.

⁴ SEKUNDA, Nicholas. *Marathón 490 př. n. l.* Praha: Grada, 2008, s. 28.

⁵ GRANT, ref. 2, s. 161.

vojenskú podporu povstania. Spart'ania zo strategických dôvodov odmietli, lebo si nechceli naštrbiť vzájomné vzťahy s Perziou, naopak Eretrijci a Aténčania mu poslali spolu iba 25 lodí, čo nestačilo proti vojenskej prevahe Peržanov. Jediné, čo sa Aténčanom podarilo, bolo vypálenie Sard, ktorým si však znepriatelili Peržanov a po námornej porážke pri ostrove Ladé v roku 494 pred n.l. mohli očakávať perzskú odvetu.⁶ Podľa mojho názoru spravili Atény týmto neuváženým vstupom do Iónskeho povstania strategickú chybu, lebo neodhadli svoje vojenské možnosti v spore s Perzskou ríšou. Grécke mestské štáty v Iónii by postupom času ovládla Perzská ríša a oni, nakoľko mali málopočetné námorné vojsko, tomu nemohli nijako zabrániť. Pravdou však je, že od dôb veľkej gréckej kolonizácie si pevninské Grécko nárokovalo istý vplyv v celom Stredomorí, ale nemalo prostriedky k tomu, aby si ho udržalo. Myslím si, že jedinou vecou, ktorou si mohli udržať kontakt a závislosť ich gréckych kolónií bol obchod. Naopak, perzská rozpínavosť bola založená na využívaní obrovského ľudského potenciálu, neporaziteľnosti Dáreiovoho skúseného vojska a v neposlednom rade aj na administrative, ktorá bola na tú dobu nesmierne vyspelá a využívala kvalitné perzské cesty, zabezpečujúce rýchle spojenie medzi centrami satrapií a tým aj prenos informácií k samotnému Dáreiovi.⁷

Preto sa Dáreios po potlačení Iónskeho povstania v roku 494 pred n.l. a vypálení mesta Milét zameril na potrestanie Aténčanov a Eretrijcov.⁸ Z jeho pohľadu sa Atény a ostatné grécke mestské štáty mohli podľa dnešnej terminológie zdať ako malé teroristické štáty, ktoré sa vzpierajú najmocnejšiemu mužovi planéty.⁹ Hneď v nasledujúcom roku sa vydal so svojím pozemným a námorným vojskom na prvú trestnú výpravu do Macedónie. Tá však nebola úspešná, lebo polovica námorného vojska stroskotala v búrke pri hore Athós.¹⁰ Preto sa v roku 491 pred n.l. rozhodol pre inú stratégiu. Vyslal svojich poslov do gréckych miest s požiadavkou „zeme a vody“. Tú však Aténčania a Spart'ania neprijali¹¹, a tým sa nepodvolili vôli kráľa a mohli očakávať, že Dáreios si ich územie podrobí silou. Tak sa aj stalo. V prvých týždňoch roku 490 pred n.l. bol vydaný rozkaz k mobilizácii perzského vojska a následnej invázii

⁶ SEKUNDA, ref. 4, s. 9.

⁷ GRANT, ref. 2, s. 189.

⁸ SEKUNDA, ref. 4, s. 9.

⁹ HOLLAND, Tom. *Perský oheň: první světová velmoc a boj o Západ*, Praha: Dokorán, 2007, s. 17.

¹⁰ HERODOTOS. *Historiae*, 6.46

¹¹ HERODOTOS. *Historiae*, 7.133

do Grécka. Dobre vyzbrojené vojsko vyrazilo zo Sús pod velením Dátida a Artaferna staršieho a tým sa začalo veľké perzské odvetné ťaženie s cieľom podrobiť si pevninské Grécko a zotročiť Atény a Eretriu.¹²

1.2 Postupné dobývanie Kykladských ostrovov

Kykladské ostrovy je suborný názov pre skupinu ostrovov ležiacich v Egejskom mori, tiahnucich sa smerom na juhovýchod od ostrova Euboia až po Krétske more. „Sú rozložené akoby do kruhu (grécky „Kyklos“).“¹³ Dáreios si vybral cestu cez Kykladské ostrovy aj preto, lebo už nechcel riskovať ďalšie potopenie jeho loďstva v nepokojných vodách pri hore Áthos, ako tomu bolo pri jeho prvom gréckom ťažení.¹⁴ Zároveň si chcel zotročiť obyvateľov všetkých ostrovov, ktoré mu budú klásť odpor. Veliteľ perzského vojska Dátis si zvolil obojživelnú operáciu, v ktorej chcel využiť prevahu jazdy. Bol to odvážny a ambiciózny plán. Preto nalodil svoje vojsko na vojenské loďstvo na Aléiskej rovine v Kilikii.¹⁵ Ani sami Gréci nepredpokladali, že Peržania budú postupovať cez Kyklady. Najmä keď perzská flotila smerovala na sever k ostrovu Samos, tak predpokladali, že zvolia rovnakú trasu do Helléspontu. Náhle však flotila zmenila pri Same kurz a zamierila na západ cez Ikarské more smerom k ostrovu Naxos.¹⁶

Dátis dal celé mesto na ostrove vypáliť ako odvetu za porážku Peržanov pred desiatimi rokmi. Vtedy sa obyvatelia tohto ostrova ubránili perzskému obliehaniu. Vtedy mala perzská flotila 200 lodí. Teraz však podľa Herodota mala 600 triér a preto sa teraz obyvatelia Naxu rozhodli utiecť do hôr. Tí, ktorí nestihli utiecť, boli vzaní do otroctva, Peržania im zapálili chrámy a mesto a potom odplávali k ďalšiemu ostrovu.¹⁷ Bol ním ostrov Délos. Tento ostrov bol pre Grékov posvätný, pretože sa na ňom narodili dvaja bohovia gréckej mytológie, a to bohyňa Artemis a jeden z najvýznamnejších gréckych bohov, boh Apollón. Keďže Dátis neušetril a vypálil grécke chrámy aj na iných ostrovoch, obávali sa obyvatelia Délu, že neušetrí ani ich chrám boha Apollóna. Preto utiekli na ostrov Ténos. Dátis však, na prekvapenie všetkých

¹² HERODOTOS. *Historiae*, 6.94

¹³ BARTONĚK, Antonín. *Světlem starých Řeku*. Praha: Orbis, 1977, s. 179.

¹⁴ HERODOTOS. *Historiae*, 6.46

¹⁵ HERODOTOS. *Historiae*, 6.95

¹⁶ HERODOTOS. *Historiae*, 6.95

¹⁷ HERODOTOS. *Historiae*, 6.113

Grékov, nielen, že ušetril Apollónov chrám, ale navyše mu vyjadril svoju úctu zapálením 300 talentov kadidla na jeho oltári.¹⁸

1.2 Spustošenie Eretrie a zotročenie jej obyvateľov

Potom Dátis pokračoval cez ostrovy Ténos a Andros k Eretrii, najväčšiemu mestu ostrova Euboia, kde priplával v polovici júla roku 490 pred n.l. Euboia je veľký ostrov, ktorý sa tiahne východne pozdĺž celej Attiky. Ale ani to nezabránilo perzským vojakom v snahe prejsť rojnicou celý ostrov, aby im ani jeden obyvateľ neunikol. Podľa Herodota však uniklo toľko Eretrijcov, že o desať rokov neskôr, v bitke pri Salamíne, dokázali vytvoriť posádky siedmich triér.¹⁹ A v bitke pri Platajách poskytli šesťsto hoplitov spolu so Stýrčanmi. Predtým však museli poraziť Eretrijské vojsko, ktoré malo podľa Strabóna až 3000 hoplitov, 600 koní a 60 vojenských vozov. Domnievam sa, že tieto čísla sú trochu zveličené, lebo samotná aténska armáda v bitke pri Maratóne mala 6000 hoplitov vrátane starcov a mladých chlapcov a Atény a okolie mali v tom čase nepomerne viac obyvateľov ako vtedy žilo v Eretrii. Atény preto poslali na pomoc Eretrijcom 4000 osadníkov, ktorých však neprijali a poslali ich späť do Atén cez úžinu do Orópu, aby sa pridali k hlavným aténskym silám.²⁰ Peržania najprv priplávali k mestu Karystos, ktoré prešlo po ničivom pustošení k nim. Na Euboi sa k nim pridali grécky tyran Hippias. Pochádzal z významného rodu Peisistratovcov. Pred viac ako päťdesiatimi rokmi sa spolu s otcom a bratom vylodili pri Maratóne a podarilo sa im v Aténach zaviesť tyranu.²¹ Medzitým sa viackrát snažil o návrat do Atén, ale vždy bol Aténčanmi vyhnaný, z obavy, že by sa mohol opäť pokúsiť zvrhnúť krehkú demokraciu v Aténach. Dokonale poznal terén v okolí Atén, preto bol pre Dátida veľmi prospešný. Peržania medzitým pustošili ďalšie mestá a osady. Najdôležitejšími z dobytých miest boli Tamynai, Choireai a Aigilia. Obsadenie týchto miest malo strategický význam, lebo sa pri nich mohli vylodiť ďalšie lode. Nakoniec sa Peržania dostali k Eretrii. Obrancovia mesta sa nevedeli dohodnúť, či vydať mesto Peržanom alebo utiecť do hôr. Napokon sa opevnili za hradbami mesta a čakali na perzské obliehanie. To trvalo iba šesť dní, lebo na siedmy deň mesto zradili mesto poprední občania Eretrie, Euforbos a

¹⁸ HERODOTOS. *Historiae*, 6.97

¹⁹ HERODOTOS. *Historiae*, 8.1

²⁰ HERODOTOS. *Historiae*, 6.100

²¹ HOLLAND, ref 9, s. 201.

Filagros za prísľub, že dostanú od Peržanov pôdu.²² Xenofón uvádza aj ďalšieho zradcu. „Gongylos ako jediný z Eretrijcov, ktorý držal z Peržanmi...“²³ Mesto bolo vypálené ako odplata za vypálenie Sard a obyvatelia naložení na lode a odvezení do Perzie ako otroci. Dátis sa pri dobytí mesta zdržal na Euboií ešte niekoľko dní a potom sa už začal chystať na rozhodujúce vylodenie na Attike.

1.3 Vylodenie v Maratóné

Peržania sa pred vylodením na Attike zastavili na malom ostrove Aigilea, ktorý leží medzi Euboiou a Attikou. Tu vyložili zotročených obyvateľov Eretrie. Z Aigileie je to na maratónsku pláž už len 10 kilometrov. Perzským lodiam iba stačilo oboplávať Mys Kynosúra. Dá sa teda predpokladať, že Peržania vyložili otrokov na Aigilei ešte v ten istý deň ako zakotvili svoje lode v Maratónskom zálive. Ako som už spomínal, miesto vylodenia vybral pre Peržanov Hippias.²⁴ Ten riadil aj vylodovanie perzského vojska a jeho zoradenie do bojových formácií. Vedel, že keď chcú Peržania naplno využiť svoju jazdu, musí vybrať rozľahlú planinu bez nerovností, na ktorej budú aténski hopliti vo veľkej nevýhode. Maratónska planina bola na to ideálna a navyše ležala neďaleko Eretrie.²⁵ Zo zakotvených lodí v Maratónskom zálive sa Peržania vylodovali na pláž Schoinias. Tá sa nachádzala na severovýchodnom výbežku zálivu, krytá Kynosúrou, v dĺžke približne 2,5 kilometra. Môžeme predpokladať, že také veľké množstvo vojakov sa vylodovalo postupne aj niekoľko dní. Po vylodení si tam Peržania rozložili svoj tábor. Keď sa Aténčania dozvedeli o príchode Peržanov, prepadol ich panický strach. Znepokojovala ich najmä obrovská prevaha Peržanov, s ktorou sa museli vyrovnáť. Nemali totiž dostatok ľudských zdrojov, ktoré by mohli naverbovať do vojska. V celých Aténach a okolí nebolo ani toľko obyvateľov, nie to ešte vojakov, ako bolo Peržanov. Aténčania navyše nemali ani žiadnu bojaschopnú jazdu, ktorá by mohla čeliť elitnej perzskej jazde. Z toho dôvodu museli žiadať ostatné grécke mestá o pomoc. Okrem Platajcov, ktorí im prisľúbili malý oddiel hoplitov, im však na pomoc nechcel nikto prísť. Aténčania vedeli, že keď sa chcú aspoň čiastočne vyrovnáť v počte vojakov Peržanov, musia svoje sily spojiť s vojensky najsilnejším mestským štátom v Grécku, Spartou.

²² HERODOTOS. *Historiae*, 6.101

²³ XENOFÓN. *Hellenica*, 3.1.6

²⁴ HERODOTOS. *Historiae*, 6.102

²⁵ HERODOTOS. *Historiae*, 6.102

2 Prípravy protivníkov pred bitkou pri maratóne

2.1 Atény žiadajú o pomoc Spartu

Aby Atény nemuseli čeliť obrovskej presile Peržanov iba s pomocou malého oddielu z Plataj, rozhodli sa teda požiadať o pomoc Spartu. Tá, rovnako ako Atény, tiež odmietla perzských poslov, požadujúcich „zem a vodu“, čo znamenalo podrobenie sa Perzii. V Sparte boli dokonca poslovia hodení do studne s tým, aby „odtiaľ kráľovi zem a vodu nabrali sami“.²⁶ Ich smrť však bola pravdepodobne zinscenovaná, aby sa obyvateľstvo Sparty pocitom spoluviny za zločin zjednotilo v boji proti Peržanom, keďže podľa vtedajších zvyklostí mali byť poslovia nedotknuteľní. Do Sparty bol vyslaný jeden z najlepších aténskyh poslov Feidippides, ktorého povolaním bolo „rýchly posol z povolania“²⁷, pretože bol schopný bežať celý deň. Títo atléti slúžili ako kuriéri správ a mohli bežať na dlhé vzdialenosti aj niekoľko dní. Vzdialenosť medzi Aténami a Spartou, ktorú musel Feidippides prekonať, bola približne 240 kilometrov. Herodotos uvádza, že ju zvládol za necelé dva dni, pretože deň potom ako odišiel z Atén už stál s posolstvom v Sparte pred Eformi. Bolo to deviateho dňa druhého lunárneho mesiaca spartského kalendára. Efori boli „spartský úradníci, bolo ich päť, dvaja z nich doprevádzali kráľa do vojny ako pomocníci. Ich funkcia, pôvodne správna, časom vzrástla, dohliadali na celý štát, zvolávali snem, mali vojenskú právomoc, súdili a spravovali štátnu pokladnicu.“²⁸ Feidippides im povedal: „Lacedemončania, Aténčania vás žiadajú, aby ste im prišli na pomoc a aby ste nenechali najstaršie grécke mesto upadnúť do otroctva barbarov, veď už beztak bola zotročená Eretria a Grécko bolo oslabené o také významné mesto.“²⁹ Tí mu odpovedali, že nemôžu poslať vojsko, pretože v Sparte práve prebiehali náboženské slávnosti, ktoré mali skončiť až pätnásteho dňa lunárneho mesiaca, kedy nastane spln mesiaca. Tieto slávnosti sa nazývali *karneia* a boli to najposvätejšie spartské sviatky, počas ktorých Sparťania nemohli viesť žiadne vojny. Takže Aténčania mohli rátať so spartskou pomocou najskôr o 10 dní, lebo ešte treba pripočítať 4 dni na presun spartského vojska k Maratónu.

²⁶ HERODOTOS. *Historiae*, 7.133

²⁷ HERODOTOS. *Historiae*, 6.105

²⁸ BAHNÍK, Václav et al. *Slovník antické kultury*, Praha: Svoboda, 1977, s. 178.

²⁹ HERODOTOS. *Historiae*, 6.106

Feidippides sa teda vrátil do Atén bez očakávanej pomoci. Aténčania ho aj napriek tomu odmenili desiatimi talentmi.³⁰

2.2 Miesto rozhodujúcej bitky

Peržania mali na vylozenie svojich expedičných síl na výber viacero miest. Uvedomovali si, že okrem väčšieho počtu pešiakov mali najväčšiu výhodu v početnej jazde, ktorú Gréci nemali. Preto museli postaviť dostatočný počet lodí na prepravu koní, ktoré však obmedzovali vojnové lode. Z toho dôvodu bolo najdôležitejšie vybrať si na vylozenie miesto, ktoré má dlhú a podľa možností chránenú pláž pred nepriaznivým počasím. Pláž navyše musela nadväzovať na dostatočne veľkú planinu, aby sa mohla čo najlepšie rozvinúť jazda a musel byť blízko zdroj pitnej vody pre vojsko aj pre kone. „Jedným z najlepších miest bola pláž pri Letanskej planine medzi Chalkidou a Eretriu na ostrove Euboiia. Ďalšie vhodné miesta sa nachádzali priamo na Attike. Blízko Atén to bola thriaská pláž, ktorá sa rozprestierala hneď naproti ostrovu Salamína alebo planina medzi Felerónom a Aténami“³¹. Tieto miesta síce boli blízko Atén, ale zdĺhavé vyloďovanie by určite nezostalo bez aktívneho odporu Aténčanov. Dôvodov, prečo si na Hippiovu radu vybrali Peržania Maratón ako miesto vylozenia svojich vojsk, je viacero. Maratón je vzdialený od Atén 32 kilometrov a to je dostatočná vzdialenosť pre disciplinované a pokojné vylozenie. Hlavným dôvodom však bolo, že Peržania chceli aténske vojsko vylákať von z mesta na otvorenú planinu, kde by mohli naplno využiť svoju prevahu. Navyše sa spoliehali, že ak budú Atény bez svojich vojakov, ich politickí spojenci a zradcovia sa v opustenom meste ľahko chopia moci a mesto im po víťaznej bitke odovzdajú. Myslím tým hlavne rod Alkmaiovcov, ktorých Aténčania upodozrievali, že zradili Atény s cieľom znova zaviesť tyranu s pomocou Peržanov. Alkmaionovci sa vraj dohodli s Peržanmi, ktorí už čakali na lodiach na znamenie a zdvihnutým štítom im naznačili, že mesto je voľné.³²

Ako teda vyzerala maratónska planina v roku 490 pred n. l.? Samotný názov Maratón pochádza z gréckeho slova *marathos*, znamenajúci divoký fenikel, ktorý je ešte aj po viac ako 2500 rokoch hlavným poznávacím prvkom okolia Maratónu. Maratón bol v antických dobách nazývaný aj Tetrapolis- štvormestie, pretože sa skladal

³⁰ SEKUNDA, ref. 4, s. 37.

³¹ SEKUNDA, ref. 4, s. 28.

³² HERODOTOS. *Historiae*, 6.115

zo štyroch osád.³³ Hlavná osada, antický Maratón, ležal v juhovýchodnej časti maratónskeho zálivu, z juhu obkolesený močiarom Vrexiza a zo severu Herakleionom, posvätným hájom Aténčanov. Medzi Herakleionom a úbočím pohoria Agrieliki sa nachádza úzky pruh zeme, ktorý Gréci nazývali *Empliský*, čo znamená „U brán“ alebo *Pylai* „Brány“, vedúci z maratónskej planiny smerom do Atén. Táto úzka cesta poskytovala Grékom ideálnu obrannú pozíciu. Cez maratónsku planinu pretekajú tri riečky, zo severu Chatadra a Skoupos a zo západu riečka Potami. Chatadra, tečúca z Oinoé, ktoré bolo štvrtým mestom Tetrapolisu, mala najväčší prúd a pravidelne zaplavovala maratónsku planinu. Vlievala sa do Veľkého močiara, ktorý zaberá celú východnú časť maratónskeho zálivu. Medzi ním a pobrežím sa nachádzala dlhá piesočnatá pláž Schoinias, na ktorú sa vylodili perzské lode. Pláž sa končí úzkym polostrovom Kynosúra, týčiaci sa až do výšky 92 metrov nad morom, takže ju chráni pred silnými severovýchodnými vetrami.³⁴ Medzi Kynosúrou a plážou Schoinias ležalo jazero Stomi, o ktorom Hippias vedel, že poskytuje dostatok vody pre vojsko a kone, a preto si pri ňom Peržania postavili svoj tábor.³⁵ Maratónska planina bola v staroveku, na rozdiel od súčasnosti, bez stromov. Riedke stromy sa nachádzali iba v blízkosti Herakleionu. Herakleion bol posvätný háj, ktorého poloha je „kľúčom k pochopeniu bojiska“.³⁶ Aténčania využili stromy na obranu proti perzskej jazde, ktorá sa kvôli nim nemohla naplno rozvinúť. Neobrábala sa na nej ani pôda, preto bola vhodná ako pastviny pre dobytok. Veď maratónsky býk je symbolom maratónu. Podľa legendy ohrozoval veľký býk Tetrapolis, až kým ho bájný hrdina Theseus nepremohol a neobetoval bohovi Apollónovi.³⁷ Z Atén vedú k Maratónu dve cesty. Obidve obchádzajú pohorie Pentelikon. Severná cesta, menej používaná, viedla severným smerom cez Kéfisiu a severozápadným obchvatom Pentelika zostupuje pri Vrane na maratónsku planinu. Južná trasa bola hlavnou cestou a viedla cez Pallénu a juhovýchodným smerom vstupuje spod pohoria Pentelika k antickej osade Maratón. Severná trasa cez Kéfisiu je síce kratšia, ale je oveľa strmšia a menej schodná pre vojsko. Aténčania si preto zvolili južnú trasu cez Pallénu a to aj z toho dôvodu, že pre perzskú jazdu bola jedinou možnosťou ako sa dostať do Atén a Aténčania si nemohli

³³ SEKUNDA, ref 4, s. 49.

³⁴ SEKUNDA, ref 4, s. 35.

³⁵ HERODOTOS. *Historiae*, 6.102

³⁶ SEKUNDA, ref 4, s. 47.

³⁷ HOLLÁ, Soňa et al. *Lexikon gréckej civilizácie*. Bratislava: Tatran, 1977, s. 438.

dovoliť sa s nimi minúť a ohroziť tak Atény. Ako sa dostali Platajci k Maratónu neuvádza ani Herodotos. Mohli prísť severnou cestou od Oinoé, ale aj po úzkej cestičke z Acharnai, cez pohorie Pentelikon a na maratónsku planinu doraziť zo západu, či dokonca od severozápadu cez Afidnu.³⁸

2.3 Perzskí velitelia a vojsko

Po neúspešnom ťažení na severe Egejského mora v roku 493 pred n.l. pod velením Mardonia, ho vo velení perzského vojska vystriedal Dátis, ktorý sa stal hlavným veliteľom invázií perzských síl, nakoľko kráľ Dáreios sa osobne na výprave nezúčastnil.³⁹ Podľa mňa to bolo z toho dôvodu, že Dáreios si bol natoľko istý svojím víťazstvom, že sa ani neunúval zúčastniť sa výprave, ktorá bola vzdialená viac ako 2500 kilometrov od jeho sídla v Persepolise. Navyše mal spoľahlivých a skúsených veliteľov, na ktorých sa mohol spoliehať. Tým najspoľahlivejším bol Dátis. O Dátidovi sa veľa informácií nezachovalo. Herodotos o ňom uvádza, že bol „médskeho pôvodu“⁴⁰, čo však nemusí byť pravda, lebo Dátis mohol zastávať post satrapu v Médii a sám Médom nemusel byť. Bol však špecialistom na grécke záležitosti, ktorého si osobne povolal až z Iónie do Persepolisu kráľ Dáreios, aby ho osobne informoval o situácii na fronte počas iónskeho povstania. Takže bol pravdepodobne hlavným veliteľom a nadriadeným všetkých satrapov v iónskom povstaní, keďže sa vyznal v pomeroch na západnom okraji ríše. Druhým najdôležitejším veliteľom perzskej armády bol Artafernes starší. Bol bratom kráľa Dáraia a zároveň dôležitým satrapom Lýdie, so sídlom v hlavnom meste západu perzskej ríše, v Sardách. Lýdia za vlády Artaferna, podobne ako za vlády jeho predchodcu médskeho kráľa Kroisa, prosperovala hlavne z razenia prvých zlatých mincí na svete.⁴¹ Artafernes zohrával dôležitú úlohu v iónskom povstaní. Iónsky Gréci sa chceli oslobodiť od nadvlády Peržanov a počas povstania sa pridali k milétskemu tyranovi Aristagorovi a dobyli a vypálili Sardy, sídlo Artaferna.⁴² Keď sa o tom dozvedel Dáreios, bol taký rozzúrený, že sľúbil Aténčanom, ktorí podporovali iónskych Grékov, že zničí raz a navždy ich mesto. Odvtedy mu dokonca

³⁸ SEKUNDA, ref 4, s. 41.

³⁹ HERODOTOS. *Historiae*, 6.94

⁴⁰ HERODOTOS. *Historiae*, 6.94

⁴¹ HOLLAND, ref 9, s. 162.

⁴² HERODOTOS. *Historiae*, 5.101

ani nechutilo jest' a vždy keď si sadal k stolu mu mal jeho otrok zašepkať do ucha: „Pane, myslí na Aténčanov!“⁴³. Jeho odplata však na seba nenechala dlho čakať a po víťaznej bitke a potlačení povstania nakázal Artafernes, na priamy príkaz kráľa Dáreia, zrovnať zo zemou a vypáliť klenot Egejskej oblasti, mesto Milétos. Všetci muži boli pozabíjaní, ženy znásilnené, ich synovia vykastrovaní a ich dcéry boli uvrhnuté do otroctva. Tento osud mal postihnúť každého, kto sa postaví na odpor kráľovi kráľov Dáreiovi.⁴⁴ Až správa o zničení Milétu prinútila pevninských Grékov, aby zanechali vzájomné nezhody a uznali, že Perzská ríša predstavuje možné ohrozenie aj pre nich. Artafernes po tomto terore nastolil v Iónii mier a také správne usporiadanie, ktoré vyhovovalo jeho poddaným ako aj jemu. Nechcel, aby sa podobné povstania znova opakovali a rozširovali sa aj do iných častí perzského impéria. Vedel, že Gréci neznášajú tyranu, preto im nechal zvoliť si takú vládu, akú sami chcú, ale za dozoru jeho ozbrojených jednotiek.⁴⁵ Na Atény sa však v Persepolise nezabudlo a ich vypálenie sa stalo hlavnou úlohou, ktorú pred sebou Artafernes spolu s Dátidom mal. Posledným perzským vojvodcom v maratónskom ťažení bol Artafernes mladší, ktorí bol synom Artaferna staršieho a pravdepodobne velil perzskej jazde. Po bitke pri Maratóne odišiel spolu s Dátidom a zajatými Eretrijcami späť do Súz.⁴⁶ O 10 rokov neskôr sa zúčastnil druhého perzského ťaženia do Grécka. Pod vrchným velením kráľa Xerxa velil jednej časti vojska.⁴⁷

Veľkosť perzského vojska sa stala predmetom polemík rôznych historikov a doteraz sa nepodarilo určiť presný počet vojak a jazdcov, ktorí bojovali v bitke pri Maratóne. Isté však je, že to bolo vojsko zložené z mnohých národností. Neboli to len Peržania a Médovia, ale aj Baktrijci, Sakovia a rôzni iní branci zozbieraní z celej Perzskej ríše. Podľa Herodota, Aténčania v bitke porazili 46 národov.⁴⁸ Počet vojakov sa rôznil pri každom historikovi. Napríklad rímsky autor Ampelius udáva počet 80000, Simonides 90000 a Cornelius Nepos 200000 vojakov, 10000 jazdcov a 500 lodí. Plutarchos a Pausanias uvádzajú číslo 250000, Platón a Lýsias 500000 a Justinus dokonca 600000 vojakov.⁴⁹ Tieto počty vojakov sú pre mňa pri danom počte lodí

⁴³ HERODOTOS. *Historiae*, 5.105

⁴⁴ HOLLAND, ref 9, s. 185.

⁴⁵ HOLLAND, ref 9, s. 193.

⁴⁶ HERODOTOS. *Historiae*, 5.119

⁴⁷ HERODOTOS. *Historiae*, 7.74

⁴⁸ HERODOTOS. *Historiae*, 9.27

⁴⁹ SEKUNDA, ref 4, s. 20.

fyzicky nemožné, pretože by sa tam jednoducho nezmestili. Herodotos tvrdí, že „Peržania vyplávali na 600 trojvesliciach do Iónie“⁵⁰ a toto číslo sa dá považovať za reálne, pretože rovnaký počet lodí použili aj predtým v skýtskom ťažení a v námornej bitke pri ostrove Ladé. Jedna triéra mohla prevážať maximálne 200 mužov, preto maximálny počet vojakov mohol byť najviac 120000. Väčšinou však triéra prepravovala 30 až 40 vojakov, pretože na lodiach muselo ostať voľné miesto určené pre vojnových zajatcov z Eretrie a Atén a miesto pre dostatočné zásoby pre vojsko. Z toho vyplýva, že počet perzských vojakov mohol byť medzi 20000 a 25000. Podľa mňa však bol počet vojakov ešte o niečo menší. Keďže triéry mohli zobrať 30 až 40 vojakov, pri 600 tíerach vychádza počet vojakov 18000 až 24000. Perzské vojsko sa skladalo z jednotiek nazývaných „*hazarábám*“ v počte 1000 mužov a tzv. „*bajvárabám*“ v počte 10000 mužov.⁵¹ Herodotos hovorí, že „v strede bojovej línie boli zoradení samí Peržania a Sakovia“⁵². Tvorili *hazarábám* kopijníkov. Z týchto elitných vojakov mal každý vyšší dôstojník vytvorenú svoju osobnú stráž. Ostatní vojaci boli lukostrelci, strieľajúci spoza pávezových štítov nazývaných „*spára*“.⁵³ Okrem pechoty mali Peržania aj silnú jazdu. Flotila prepravujúca kone mohla mať asi 70 lodí, nakoľko na jednu triéru sa nezmestilo viac ako 30 koní. Keďže sa jazdci viedli na tých istých lodiach ako ich kone, bolo ich spolu okolo 2000. Herodotos nehovorí o počte jazdcov, ale už tento počet stačil Dáreiovi, aby mal rozhodnú prevahu v jazde.

2.4 Aténski velitelia a vojsko

Aténska armáda prešla pred perzským vpádom do Grécka kompletnou rekonštrukciou. Stalo sa tak v r. 508/507 pred n.l. počas reformiem archonta Kleistena.⁵⁴ Jeho reforma vojska pozostávala z toho, že celé územie Attiky rozdelil na 150 „*démov*“, územnosprávnych celkov, na čele ktorých stál „*démarchos*“. Každý občan si mal zmeniť priezvisko podľa toho dému, do ktorého patril. Tým sa mala obmedziť príliš silná väzba občana na jeho rodinu a miestneho rodového náčelníka. Každý mladý muž sa teda mohol stať plnoprávnym občanom Atén až vtedy, keď bol zapísaný v niektorom

⁵⁰ HERODOTOS. *Historiae*, 6.95

⁵¹ SEKUNDA, ref 4, s. 25.

⁵² HERODOTOS. *Historiae*, 6.113

⁵³ SEKUNDA, ref 4, s. 25.

⁵⁴ SEKUNDA, ref 4, s. 18.

déme. Z každého dému sa mal vyberať zástupca, ktorý bude pravidelne cestovať do Atén a zúčastňovať sa na jednaní ľudového zhromaždenia. Tri démy tvorili jednu „trittyu“ (tretinu), zloženú z dému prímorského, aténskeho a horského, nachádzajúceho sa v horských oblastiach Attiky.⁵⁵ Tým sa vytvorili síce umelé, avšak veľmi vyvážené vojenské jednotky. Každá tryttia tvorila vojenskú jednotku zvanú „lochos“, ktorá mala približne 300 hoplítov a na jej čele stál „lochagos“. Aby sa žiadny ctižiadostivý démarchos nemohol so svojim démom pokúsiť o tyranu, Kleistenes skomplikoval svoju reformu tým, že trittye spojil do desiatich celkov, zvaných „fýly“.⁵⁶ Tie dostali pomenovania podľa héroov, ktorých vybrali zo stočlenného zoznamu kňazi z delfskej veštiarne. Aby mala celá armáda silu približne 9000 mužov, to znamená 300 hoplítov z každej z tridsiatich tryttií, doplnil neúplné tryttie slobodnými cudzincami a prepustenými otrokmi, ktorým udelil občianstvo.⁵⁷ Každý aténsky občan mal povinnosť vojenskej služby za hranicami Atén až do veku 50 rokov. Tým sa výrazne zvýšil celkový počet vojakov, avšak v bitke pri Maratóne aténske vojsko nedosahovalo plánovaný počet 9000 vojakov ani po mobilizácii mužov starších ako 50 rokov.⁵⁸

Najvyšší veliteľ vojska v aténskej demokracii bol jeden z troch hlavných archnontov(úradníkov), nazývaný „polemarchos“. Pri maratóne ním bol Kallimachos z Afidny. Ako polemarchos zastával čestné velenie na pravom krídle. Osem dní pred bitkou pri Maratóne sa preslávil víťazstvom v Panathénajách, hrách na počesť bohyně Atény. Sľúbil, že keď zvíťazí, postaví pomník Aténe. Jeho víťazstvo na hrách sa vykladalo ako šťastné znamenie pred bitkou. Po bitke postavili Aténčania na Akropole Kallimachovi pomník v podobe stĺpu a na jeho vrchole okrídlenú ženskú postavu, ktorá predstavovala bohýňu víťazstva Niké alebo Íris, ženského posla bohov.⁵⁹ Tento pomník dokazuje, že si Aténčania mysleli, že hlavným hrdinom bitky pri Maratóne bol Kallimachos a nie Miltiades. Ako sa však neskôr zistilo, mýlili sa. Miltiades sa narodil okolo roku 530 pred n.l. ako syn Kimóna, pochádzajúceho zo vznešenej rodiny Filaiovcov, ktorí boli prvými odporcami tyranie Peisistratovcov. Peisistratovci sa však k mladému Miltiadovi správali priateľsky⁶⁰, dokonca bol zvolený za archonta a oženil

⁵⁵ SEKUNDA, ref 4, s. 18.

⁵⁶ HOLLÁ, ref 37, s. 203.

⁵⁷ SEKUNDA, ref 4, s. 19.

⁵⁸ PAUSANIÁS. *Graeciae descriptio (Accurata)*, 10.20.2

⁵⁹ SEKUNDA, ref 4, s. 10.

⁶⁰ HERODOTOS. *Historiae*, 6.39

sa s Hippiovou príbuznou Hegesipylou, dcérou tráckeho kráľa Olora.⁶¹ Hippias ho poslal, aby sa ujal vlády v Tráckom Chersónese, oblasti na európskej časti Heléspontu, kde predtým vládol jeho strýko, Kimónov brat, Miltiades Starší.⁶² Miltiades dobre vychádzal s Peržanmi a pri ich ťažení proti Skýtom, strážil s ostatnými perzskými jednotkami pontónový most cez Dunaj. Neskôr vyhlasoval, že on navrhoval ostatným Grékom, aby most rozobrali a znemožnili tak perzskému vojvodcovi Mardoniovi návrat.⁶³ Bol to ale pravdepodobne výmysel, ktorý mal vylepšiť jeho obraz v Aténach. Častý kontakt s perzskou armádou, počas ktorej spoznal ich vojenské metódy a taktiku, mu však pomohol v rozhodujúcej bitke pri Maratóne. Keď sa vrátil do Atén, bol obžalovaný z tyranie, avšak dokázal sa obhájiť a oslobodili ho.⁶⁴ Hneď sa aktívne zapojil do politického života a po dvoch až troch rokoch strávených v Aténach, sa vo veku asi okolo šesťdesiat rokov stal jedným zo „stratégov“. Zbor stratégov bolo zoskupenie desiatich vojvodcov, ktorým velil polemarchos.⁶⁵ Stratégovia sa každý deň striedali vo velení nad vojskom. „Potom tí vodcovia, ktorí hlasovali za boj, prenechávali velenie Miltiadovi, keď prišiel na nich rad, aby mali denné hlavné vedenie. Miltiades to prijímal, ale nezačal bojovať prv, než prišiel na rad jeho vlastný veliteľský deň.“⁶⁶ Jeho plán útoku na Peržanov bol v ostrom protiklade s plánom ostatných piatich stratégov, ktorí navrhovali, aby Aténčania počkali na posily zo Sparty. Jedným z nich bol aj Aristeides, ktorí bol neskôr vyhnaný z Atén za zradu. Zvíťazil však Miltiadov plán, lebo hlavné slovo mal v tomto spore polemarchos Kallimachos, ktorého Miltiades presvedčil slovami: „Na tebe teraz záleží, Kallimachos, či dopustiš, aby Atény boli zotročené, alebo ich oslobodiš a tak zanecháš po sebe na veky vekov pamiatku, akú nezanechali ani Harmodios a Aristogeiton. Teraz sa dostávajú Atény do najväčšieho nebezpečenstva od čias svojho vzniku. Ak Aténčania podľahnú Peržanom, je jasné čo ich čaká, až budú odovzdaní Hippiovi, ak ale naše mesto zvíťazí, potom sa môže stať prvým mestom v Grécku. Ako sa to môže stať a ako práve od teba závisí rozhodnutie o týchto veciach, to ti teraz chcem povedať. My desiatí vojvodcovia nie sme jednotní v názore, jedni radia bojovať, iní sú proti. Ak nebudeme teraz bojovať, bojím sa, že nastane veľké pobúrenie, ktoré otrasie sebadôverou Aténčanov, takže sa priklonia na

⁶¹ HERODOTOS. *Historiae*, 6.39

⁶² SEKUNDA, ref 4, s. 12

⁶³ SEKUNDA, ref 4, s. 12.

⁶⁴ HERODOTOS. *Historiae*, 6.41

⁶⁵ HOLLÁ, ref 37, s. 418.

⁶⁶ HERODOTOS. *Historiae*, 6.110

stranu Peržanov. Ak sa však dáme do boja, skôr ako vznikne roztržka medzi ďalšími Aténčanmi, sme schopní v boji zvíťaziť, ak budú bohovia nestranní. To všetko sa teraz teba týka a od teba to závisí. Ak sa pridáš k môjmu názoru, budeš mať vlast' slobodnú a Atény budú prvým mestom v Grécku, no ak prijmeš názor tých, čo ťa odrádzajú od boja, potom zažiješ opak tých výhod, ktoré som ti vymenoval“.⁶⁷ Miltiades potom osobne predal rozhodnutie stratégov perzským poslom.

2.5 Platajci

Plataje bolo malé mesto v Boiótii, ktoré ležalo na hraniciach s Attikou. Bolo aténskym spojencom už 30 rokov pred bitkou pri Maratóne. Atény im pomáhali v boji proti najvýznamnejšiemu mestu v Boiótii, proti Thébam, ktoré sa snažili o ovládnutie celej Boiótie.⁶⁸ Ležali iba 15 kilometrov od Platají a predstavovali pre nich neustálu hrozbu. Ešte pred spojenectvom s Aténami, Platajci požiadali spartského kráľa Kleomena o pomoc, ale ten ich odkázal na Aténčanov, pretože chcel vyvolať vzájomný konflikt Atén s Thébami, ktoré boli dovtedy oporou aténskej zahraničnej politiky. Kleomenes odkázal Platajcom: „Bývame priveľmi ďaleko a takáto pomoc by pre vás nebola účinná. Často by ste boli zotročení skôr, ako by sa niekto z nás o tom dozvedel. Radíme vám však, aby ste sa radšej dali do ochrany Aténčanom, ktorí sú vašimi susedia a nie sú to zlí spojenci“⁶⁹. Dosiahol však len to, že Atény jasným víťazstvom nad Thébami, a tým zachránením Platají, získali prestíž a zároveň aj verného spojenca. Plataje odvtedy stále bojovali po boku Atén a do bitky pri Maratóne poslali asi 800 až 1000 hoplítov. Nebola to veľmi výrazná pomoc, čo sa týka počtu vojakov, ale bol to od malých Platají odvážny čin a dodal Aténčanom potrebnú odvahu do boja. Platajci prišli na maratónsku planinu ako poslední vtedy, keď už aténske fýly boli zoradené v Heraklovom háji. V bitke bojovali odvážne na ľavom krídle spolu s Aténčanmi a práve im sa, ako prvým, podarilo zahnať perzské pravé krídlo na útek.⁷⁰

⁶⁷ HERODOTOS. *Historiae*, 6.109

⁶⁸ SEKUNDA, ref 4, s. 19.

⁶⁹ HERODOTOS. *Historiae*, 6.108

⁷⁰ HERODOTOS. *Historiae*, 6.111

3 Bitka pri Maratóne a víťazstvo Atén

3.1 Porada Aténskeho strategov a príchod Aténčanov k Maratónu

Peržania sa vylodili na Maratónskej planine prvého septembra roku 490 pred n.l. Na druhý deň sa to dozvedeli Aténčania a ešte v ten istý deň bol vyslaný posol Feidippides do Sparty. Aténsky vojvodcovia sa zatiaľ zdržiavali v Aténach a radili sa ako budú postupovať proti Peržanom. Na vojenskej porade sa zúčastnilo 10 strategov. Polovica z nich nechcela bojovať, pretože si boli vedomí, že Peržania majú niekoľkonásobnú vojenskú prevahu. Zároveň boli zneistení tým, že Dátis im ešte naposledy, v predvečer bitky, ponúkol, aby sa vzdali bez boja. Bolo to tesne pred poslednou poradou, na ktorej odznela už spomínaná Miltiadova reč ku Kallimachovi.⁷¹ V tejto výzve Dátis argumentoval tým, že jeho najstarší médsky predok, zakladateľ médského národa, Médos, bol Aténčanmi zbavený pôdy a preto musel odísť do Ázie. Preto Dátis požadoval iba vrátenie pôdy Médom, teraz patriacim do Perzskej ríše a slúžiacim kráľovi Dáreiovi. Sľúbil Aténčanom, že keď tak urobia, odpustí im a nevypáli Atény ako odvetu za vypálenie Sard.⁷² Ani jeden zo strategov však tejto požiadavke nebol ochotný vyhovieť. Okrem toho chceli počkať na spartské posily. Druhá polovica strategov na čele s Miltiadom preferovala rozhodný útok, aby povzbudili aténskych hoplitov a zvýšili ich morálku. Miltiades však presvedčil polemarcha Kallimacha a vyhral jeho plán postupu proti Peržanom.

Aténske vojsko nečakalo na odpoveď Sparty a vydalo sa smerom k Maratónu už štvrtého septembra v noci, teda dva dni potom, ako sa dozvedeli o vylodení sa Peržanov. Ešte v ten istý deň bol do Platají vyslaný Feidippides so žiadosťou o pomoc. Na rozdiel od Sparťanov, ostali Platajci vernými spojencami Aténčanov a vyslali k Maratónu jeden vojenský oddiel. Ten prišiel k Maratónu nasledujúci deň a posilnil ľavé krídlo Aténčanov. Všetky hlavné sily boli teda na Maratónskej planine. Tábor si zložili v posvätnom háji Herakleion, ktorý im zabezpečoval dôkladnú ochranu proti útoku

⁷¹ HERODOTOS. *Historiae*, 6.109

⁷² SEKUNDA, ref 4, s. 41.

Peržanov.⁷³ Herakleion sa nachádzal na úpäť hory, kde ešte rovina nebola úplne rovná a na mnohých miestach tam rástli olivovníky, ktoré bránili Dátidovi rozvinúť útok jazdectva alebo pokus o obklúčenie Grékov.⁷⁴ Preto nechcel riskovať a radšej čakal, čo urobia prví Gréci. Gréci si tiež boli vedomí svojho výhodného postavenia a preto obidve vojská čakali oproti sebe najmenej päť až šesť dní v bojovej pohotovosti. Jediné, čo znepokojovalo Aténčanov, boli obavy, že Peržania rozdelia svoje sily a pošlú časť vojska do Atén, pretože mesto ostalo nechránené a bez hoplitov takmer bezbranné. Nemohli si byť istí, či Hippias nemá v meste nejakých spojencov, ktorí mesto zradia a s vidinou perzskej odmeny otvoria Peržanom mestské brány.⁷⁵ Našťastie pre Grékov, Peržania všetky svoje sily sústredili pri Maratóne a boli si istí, že po víťazstve nad Aténskym vojskom im už nič nebude brániť pokojne dobyť bezbranné mesto. Aj keď sa Herodotos o žiadnom rozdelení perzského vojska nezmieňuje, grécke príslovie „Jazdci sú preč“ pochádza práve z bitky pri Maratóne.⁷⁶ Malo to znamenať, že Dátis nalodil svoje jazdectvo a chcel ním zaútočiť na Atény. Tým by sa dalo vysvetliť to, prečo perzská jazda výraznejšie neovplyvnila výsledok bitky. Podľa môjho názoru, buď nebola tak početná ako o tom písal Herodotos alebo si bol Dátis istý víťazstvom aj bez nej. Spoliehal sa na svoju takmer trojnásobnú početnú prevahu. Jedinou nádejou Grékov bolo spoliehať sa na svoje šíky hoplitov. Hopliti dostali názov podľa ich štítu, ktorý sa nazýval „*hoplon*“.⁷⁷ Ten mal za úlohu chrániť nielen samotného bojovníka, ale bol dosť široký, aby ochránil aj svojho spolubojovníka vedľa seba. Hopliti bojovali zásadne v šíku, aby využili túto výhodu. Na štíte mali rôzne ozdoby z gréckej mytológie ako napríklad býčiu hlavu alebo maratónskeho býka symbolizujúceho veterána z Maratónu.⁷⁸ Hlavy hoplitov chránili bronzové prilby. Celú výstroj si museli aténsky občania zaobstarávať sami a na vlastné náklady, preto mali aj odlišné prilby. Napríklad korintského, attického a dokonca illyrského typu. Platajčania nosili typické boiótské prilby, ktoré mali tvar boiótskych plstených klobúkov so širokým okrajom.⁷⁹ Hopliti boli chránení aj bronzovými chráničmi predkolenia a štítmami na ramenách s bronzovými šupinami. Keďže prilba mala iba otvory na oči a ústa, chránila im celú hlavu. Takmer

⁷³ HERODOTOS. *Historiae*, 6.108

⁷⁴ SEKUNDA, ref 4, s. 51.

⁷⁵ SEKUNDA, ref 4, s. 52.

⁷⁶ HOLLAND, ref 9, s. 207.

⁷⁷ BAHNÍK, ref 28, s. 266.

⁷⁸ SEKUNDA, ref 4, s. 80.

⁷⁹ SEKUNDA, ref 4, s. 69.

meter široký štít ich zas chránil od brady až po kolená a na nohách mali chrániče. Tým pádom sa stávali veľmi ťažko zraniteľní v boji muža proti mužovi. Hlavnou zbraňou hoplitov bola dlhá kopija a meč, ktorý používali na boj zblízka. Stačí si predstaviť takto vyzbrojeného muža, ktorého len výzbroj váži viac ako 30 kilogramov.⁸⁰ Navyše, keď na Peržanov zaútočili poklusom, Peržania mohli byť nielen prekvapení, ale ich morálka mohla prudko klesnúť. Na rozdiel od Grékov, Peržania mali úplne inú výzbroj. Väčšina z nich boli ľahkoodenci. Bojovali v zástupe desiatich mužov, nazývanom „*dathabám*“, podľa veliteľa, desiatnika, nazývanom „*dathapatim*“, ktorý stál pred zástupom a bol ozbrojený kopijou a štítom.⁸¹ Peržania v *dathabáme* nosili kožený „*kyrys*“, čo bola ochranná vesta, takže boli oveľa zraniteľnejší ako grécki hopliti. Mali však nosičov štítov „*spárabárov*“, ktorí ich čiastočne chránili. Tieto štíty sa nazývali „*spára*“⁸² a boli zhotovené z vřbových prútov jednej farby, pretiahnutých cez usporiadané otvory v obľžníkoch zo surovej kože. Čím viac koža vyschla, o to stiahla k sebe prúty a štít získaval na pevnosti a pružnosti. Za sebou mali lukostrelcov, ktorí nemali žiaden štít ani kopiju, iba krátky meč, nazývaný „*kopis*“. Peržania bojujúci kopijami sa nazývali „*arstibári*“ a bojovali väčšinou v strede bojového šíku.⁸³

3.2 Bojové formácie protivníkov

Ako vyzerali bojové formácie pred bitkou? Peržania nasadili do boja iba časť jazdeckva, zvyšok jazdy už bol nalodený a očakával, aby sa po víťaznej bitke k nim pripojil aj zvyšok vojska. Perzská bojová formácia sa skladala z pravého krídla, v ktorom bolo päť jednotiek, zvaných *hazárabám*, po tisíc mužov, ľavého krídla v takej istej sile a stredu, ktorý tvorili dve elitné *hazárabámi* Sakov a Peržanov. Spolu malo perzské vojsko viac ako 20000 vojakov. Počet jazdcov bol zanedbateľný. Celá formácia bola nasmerovaná smerom na západ k osade Maratón, to znamená kolmo na pobrežie v celkovej dĺžke približne 1500 metrov. Podľa perzskej praxe bola štandardná hĺbka pešej formácie 10 mužov, takže v prvej rade perzskej línie stálo približne 1400 mužov.⁸⁴

⁸⁰ HOLLAND, ref 9, s. 209.

⁸¹ SEKUNDA, ref 4, s. 68.

⁸² SEKUNDA, ref 4, s. 25.

⁸³ SEKUNDA, ref 4, s. 25.

⁸⁴ SEKUNDA, ref 4, s. 54.

Zloženie gréckej bojovej formácie bolo podobné perzskému. Dĺžkou 1500 metrov sa grécka bojová línia vyrovnala perzskej, aby zabránila perzským krídlam v obchvate a následnom obkľúčení, avšak hĺbka línií dosahovala sotva polovicu perzskej. Priemerná hĺbka gréckej falangy bola v tom období 8 radov a toľko ich približne mohlo nastúpiť aj v bitke pri Maratóne, aj keď Herodotos sa zmieňuje iba o „niekoľkých radoch“.⁸⁵ Falangu používali už od siedmeho storočia pred n. l. Spartania ako účinný bojový útvar zložený z hoplitov.⁸⁶ Bol to zovretý tvar s mnohými radmi ťažkoodencov, z ktorého ani jeden nesmel opustiť svoje miesto, aby v ňom nevznikla medzera. Ak bol niektorý vojak zranený alebo usmrtený, na jeho miesto okamžite postúpil bojovník zo zadného radu. Falanga, používaná ako úderná jednotka, bola takmer nepremožiteľná. Jej slabosťou však bola malá manévrovacía schopnosť a zraniteľnosť pri útoku od chrbta alebo z boku. Preto sa popri čelne pochodujúcich falangách hoplitov na krídlach nasadzovali ľahko vyzbrojení bojovníci, nazývaní „*peltasti*“ a vrhači kameňov. Stred gréckej formácie bol ešte slabší. Dokonca stredné fýly v rozšírenom šiku mali v bitke pri Maratóne líniu s hĺbkou iba štyroch radov. Tým samozrejme nemohli pomýšľať na rozbitie elitného stredú perzských síl. Malo to však svoje opodstatnenie. Dokonca to bol hlavný úmysel vojvodu Miltiada, že posilnil krídla bojovej formácie na úkor zoslabeného stredú.⁸⁷ Správne rátal s tým, že akonáhle Peržania prelomia stred gréckej formácie, tak budú postupovať stále hlbšie do vnútra gréckych síl a tým sa dostanú do zovretia oboch krídiel a následného obkľúčenia. Bol to obrovský risk, ktorý dovtedy nemal obdobu. Podobnú stratégiu použil proti Rimanom aj púnsky vodca Hannibal v bitke pri Kannách v roku 216 pred n.l.⁸⁸ Grécke krídla boli teda oveľa silnejšie ako stred. Na ľavom krídle bojovali okrem pomocného oddielu Platajcov aj fýly Erechthéis, Kekropis, Aigés a Pandíonis. V strede boli iba dve fýly, a to Leóntis a Antiochis. Pravému krídlu velil Kallimachos, lebo „u Aténčanov totiž platil vtedy taký zákon, že polemarchos má veliť pravému krídlu. Pod jeho velením sa zoraďovali fýly podľa svojich čísiel, jedna tesne vedľa druhej, nakoniec ako poslední sa zoraďovali Platajčania na ľavom krídle“⁸⁹. Takže sa dostal presne na čelo fýly Aiantis z dému Afidna, z

⁸⁵ HERODOTOS. *Historiae*, 6.108

⁸⁶ BREIER, Brigitte et.al. *Kronika svetových dejín*, Bratislava: Fortuna Print, 2004, s. 92.

⁸⁷ HOLLAND, ref 9, s. 208.

⁸⁸ BAHNÍK, ref 28, s. 241.

⁸⁹ HERODOTOS. *Historiae*, 6.111

ktorého pochádzal. Okrem fýly Aiantis sa skladalo pravé krídlo aj z fýly Oinés, Hippothónis a Akamantis.⁹⁰

3.3 Útok Aténčanov a následný ústup Peržanov

Pred samotným útokom Aténčania, ako to bolo zvykom, obetovali dary bohom. Keď boli tieto obety priaznivé, nastal rozhodujúci čas na útok. Peržanom pomaly dochádzali zásoby a dlhodobé zásobovanie takého veľkého vojska bolo príliš komplikované. Dátis sa ešte stále spoliehal, že niektorí Aténčania, ktoré boli lojálni voči Hippiovi dezertujú, vzbúria sa a vydajú mu Atény. Toto nemohol dopustiť Miltiades. Keď zistil, že Peržania nalodujú časť vojska na lode a cez noc chcú dobyť bezbranné mesto, rozhodol sa zaútočiť. Musel teda využiť moment prekvapenia a vydať rozkaz na útok presne v tej chvíli, keď už bola jazda nalodená na lodiach a nestihla by sa opätovne vyložiť a sformovať do bojového postavenia. Plavba loďou do nechránených Atén by Peržanom trvala asi 10 hodín, preto dovedy musel vyhrať bitku a ešte sa stihnúť vrátiť do mesta. Miltiadov geniálny vojenský cit vybral správny čas na útok.⁹¹ Gréci to nazývali „*kairos*“, čo znamená príležitosť.⁹² Ja by som to prirovnal k slovenskému prísloviu „teraz alebo nikdy“.

Obidve armády boli podľa Herodota vzdialené od seba 8 stádií.⁹³ Jedno stadion bola vzdialenosť asi 177,6 metra, takže vzdialenosť predných línií bola asi 1,5 kilometra. Gréci sústredene v bojovom šíku postupovali na otvorenú planinu. Potom však nastal najprekvapivejší moment celej bitky. Ako uvádza Herodotos, Aténčania bežali smerom k Peržanom.⁹⁴ Túto vzdialenosť by však v plnej výzbroji, ktorá vážila 30 kilogramov, nemohli vládnuť ubehnúť a potom ešte efektívne bojovať. Beh vo výzbroji, nazývaný hoplítodromos, bol síce zavedený ako atletická disciplína a zároveň sa používal ako tréning hoplítov, ale aj tak meral na olympijských hrách r. 520 pnl. iba 355 metrov.⁹⁵ Predpokladalo sa, že dlhšiu vzdialenosť ako dve stádiá od perzskej línie hopliti nepobežia. To je presne vzdialenosť, kedy sa dostanú do dosahu perzských

⁹⁰ SEKUNDA, ref 4, s. 43.

⁹¹ HOLLAND, ref 9, s. 209.

⁹² BLEICKEN, Jochen. *Athénska demokracie*, Praha: Oikhoymenh, 2002, s. 420.

⁹³ HERODOTOS. *Historiae*, 6.112

⁹⁴ HERODOTOS. *Historiae*, 6.112

⁹⁵ SEKUNDA, ref 4, s. 65.

lukostrelcov.⁹⁶ Herodotos sa zmieňuje, čo si Peržania mysleli, keď videli bežiacich Grékov: „Peržania ich videli, ako sa behom k nim približujú, a chystali sa ich zadržať. Mysleli si však, že sa Aténčania zbláznili, keď sa takto vrhajú do záhuby; ved’ videli ako ich je málo a ako sa behom k nim ženú, pričom nemali ani jazdu ani lukostrelcov. Takto uvažovali barbari“⁹⁷. Peržania vedeli od Hippia, že hopliti bojujúci vo falange postupujú v bitkách pomaly a staticky. Udržať uzavretý šík je to najdôležitejšie pre hoplitu. Preto si boli istí, že Aténčania budú postupovať sústredene, aby využili najsilnejšiu zbraň falangy, ktorou bola súdržnosť. V tom prípade by im Peržania pomocou svojich lukostrelcov spôsobili veľké škody ešte pred samotným stretom prvých línií. Lenže presne beh ochránil Grékov pred perzskými šípmi, ktoré dopadali až za ich chrbtami.⁹⁸ Keď sa Aténčania zrazili s perzskými prvými líniami, malo to pre perzské vojsko zničujúci dopad. Dlhými kyrysmi prerazili ich slabú obranu. Perzskí ľahkoodenci nemohli odolávať gréckym hoplitom, pretože mali ľahšiu výzbroj a navyše mali kratšie kopije. Hopliti využívali v plnej miere svoje štíty na chránenie spolubojovníkov, bojujúcich po ich ľavici a tým sa vyvarovali zraneniam, ktoré mohli byť smrteľné. Peržania dokázali postupovať iba v strede bojovej línie.⁹⁹ Tam bojovali ich elitné jednotky zložené z Peržanov a Sakov. Keďže mali proti sebe iba 4 rady hoplitov z dvoch fýl Leóntis a Antiochis, ľahko ich rozprášili a prinútili k ústupu. Týmto dvom porazeným fýlam bola neskôr postavená mohyla Soros. Po krátkom odpočinku a opätovnom sformovaní do šíku boli vojaci týchto fýl ponechaní na bojisku, aby pozbierali aténskych padlých vojakov.¹⁰⁰ Keď Peržania prelomili stred, tak začali utekajúcich Grékov prenasledovať do vnútrozemia. Na krídlach však jednoznačne víťazili aténske fýly spolu s Platajcami a to bol rozhodujúci moment bitky. Nechali Peržanov utekať a obidve krídla sa obrátili proti stredu a spojili sa. Lukostrelci, zmätení z tejto taktiky, strieľali šípy aj do vlastných spolubojovníkov ako aj do Grékov, len aby spôsobili protivníkovi aspoň nejaké straty. Po spojení sa oboch aténskych krídiel, sa ocitli Peržania v obkľúčení a Aténčania ich začali zo všetkých strán napádať a zabíjať, až z toho vznikol takmer úplný masaker perzských síl. Peržania, ktorí sa stihli vyhnúť obkľúčeniu, sa dali na útek smerom k moru. Aténčania ich prenasledovali a zabíjali.¹⁰¹

⁹⁶ SEKUNDA, ref 4, s. 65.

⁹⁷ HERODOTOS. *Historiae*, 6.112

⁹⁸ HOLLAND, ref 9, s. 211.

⁹⁹ PLUTARCHOS. *Vitae parallelae: Aristoteles*, 5.3

¹⁰⁰ PLUTARCHOS. *Vitae parallelae: Aristoteles*, 5.5-6

¹⁰¹ HERODOTOS. *Historiae*, 6.113

Veľa Peržanov sa utopilo pri úteku v močiari. Boj sa preniesol až k perzským lodiam, kotviacim pri pláži Schoinias. „V tomto boji padol polemarchos Kallimachos, ktorý bojoval veľmi udatne. Z vojvodcov padli Stesilaos, syn Trasylaov, ďalej Kynegeiros, syn Euforionov, ktorý padol tak, že mu sekerou odťali ruku, keď ňou držal ozdoby na korme. Ďalej padlo aj veľa iných významných Aténčanov.“¹⁰² Boj bol teda veľmi krutý, ale pre Aténčanov aj povzbudivý, lebo ako vieme, dovtedy sa žiadnemu gréckemu vojsku nepodarilo zvíťaziť nad legendárnou perzskou armádou, ktorá bola považovaná za nepremožiteľnú. Aténčanom sa dokonca podarilo zmocniť sa siedmich perzských lodí.¹⁰³ Na oslavy triumfu však nebol čas. Najmä, keď videli, že zvyšky perzského vojska sa nalodili a vydali sa smerom k nechráneným Aténom. Nemohli im v tom zabrániť po mori, tak sa ich pokúsili predbehnúť po súši.

3.4 Perzské loďstvo smeruje do Faléru

Aténske obavy sa potvrdili, keď zbadali, že nalodení Peržania dostali znamenie štítom, ktoré malo signalizovať zradu niektorých Aténčanov. Herodotos však neuvádza či to bol niekto z rodu Alkmaionovcov, iba uvádza, že Aténčania upodozrievali hlavne ich: „Preto ich Aténčania začali podozrievať, že na túto myšlienku ich naviedli Alkmaionovci; dohodli sa vraj s Peržanmi a zdvihnutým štítom im dali znamenie, keď už boli na lodiach.“¹⁰⁴ Preto pozbierali všetky svoje sily a vydali sa do Atén. Iba ťažko si môžeme predstaviť tú obrovskú únavu, ktorú mohli cítiť po ťažkej bitke, ktorá podľa Herodota „trvala dlho“¹⁰⁵. Navyše pochodovali v plnej výzbroji. Dopredu ich však hnala vidina, že ich rodiny a domovy ležia 40 kilometrov od nich bez ochrany a vydané napospas Peržanom. Herodotos nespomína, že by bol do Atén vyslaný posol Feidippides so správou o víťazstve. Aj napriek tomu, sa podľa vzdialenosti medzi Maratónom a Aténami dodnes beží maratónsky beh. Jeho dĺžka bola však o niekoľko metrov predĺžená, aby sa na druhých novodobých olympijských hrách v Londýne v roku 1900 bežalo pod Buckinghamským palácom.¹⁰⁶ Prejsť tých slávnych 40 kilometrov mohlo aténskemu vojsku trvať asi 6 až 8 hodín. Stále to však bolo menej ako čas, za ktorý Peržania doplávali so svojou flotilou k Faléru. Vzdialenosť od Maratónu do Faléru po mori je asi 100 kilometrov. Za optimálnych podmienok a hnaní vetrom

¹⁰² HERODOTOS. *Historiae*, 6.114

¹⁰³ HERODOTOS. *Historiae*, 6.115

¹⁰⁴ HERODOTOS. *Historiae*, 6.115

¹⁰⁵ HERODOTOS. *Historiae*, 6.113

¹⁰⁶ SEKUNDA, ref 4, s. 77.

mohli perzské lode prejsť túto vzdialenosť za asi 10 hodín.¹⁰⁷ „Aténčania sa však hnali mestu na pomoc, ako len vládali, dobehli tu prv než barbari a po príchode z maratónskeho Herakleia sa utáborili zasa v inom Herakleiu, ktoré je v Kynosargu“¹⁰⁸. Prišli do Kynosargu, predmestiu Atén, skôr ako perzské loďstvo. O niekoľko hodín uvideli ako sa do aténskeho prístavu Falerón približujú prvé perzské triéry. Zakotvili svoje lode a niekoľko hodín stáli nehybne pri vjazde do prístavu. Keď zbadali sformované aténske vojsko, pripravené chrániť Atény, zdvihli kotvy a odplávali späť do Ázie.¹⁰⁹ Strach a oprávnené obavy, že budú opäť porazení je pochopiteľný. Okrem toho, že zaznamenali obrovské straty, mužstvo malo aj nízku morálku, keďže neboli zvyknutí na ponížujúce prehry. Navyše vyloďovanie vo Falére, kde bola na ďalší boj prichystaná grécka armáda, by mohlo spôsobiť ďalšie veľké straty pre Dáditovo a Artaferново vojsko. Tie si už hlavný perzský veliteľia nemohli dovoliť. Veľmi ťažko by sa im totiž obhajovalo pred kráľom Dáreiom, prečo nedokázali ani druhýkrát zvíťaziť nad početne slabšími Grékmi, preto radšej odplávali späť do Ázie.

3.5 Atény sú zachránené, Peržania sa vracujú do Ázie

Perzská hrozba bola na dlhší čas zažehnaná. Teraz zostávalo Atéňanom spočítať svoje straty a tiež sa zmocniť perzskej koristi, ktorú zanechali pri Maratóne. Miltiades nechal na bojisku Aristeida a jeho fýlu Antiochis, aby „strážili zajatcov a koristi“¹¹⁰. Väčšia časť vojnovnej koristi sa nachádzala v perzskom tábore v juhovýchodnej časti pláže Schoinias a zvyšok na siedmych perzských lodiach, ktorých sa Atéňania zmocnili. Všetku korisť nazhromaždili na jednu kopu a potom ju spoločne spravodlivo rozdelili.¹¹¹ Fýla Antiochis mala na starosti okrem koristi aj postarať sa o mŕtvych spolubojovníkov. Všetkých padlých pochovali do hrobky Soros priamo na bojisku, čo bol v tej dobe výnimočný akt.¹¹² Podľa zvyku sa väčšinou odniesli všetci padlí bojovníci späť do mesta a tam ich pochovali.¹¹³ Nakoľko však chceli Atéňania vyzdvihnúť hrdinstvo a udatnosť vojakov bojujúcich pri Maratóne, postavili mohyly

¹⁰⁷ SEKUNDA, ref 4, s. 77.

¹⁰⁸ HERODOTOS. *Historiae*, 6.116

¹⁰⁹ HERODOTOS. *Historiae*, 6.116

¹¹⁰ PLUTARCHOS. *Vitae parallelae: Aristoteles*, 5.5-6

¹¹¹ PAUSANIAS. *Graeciae descriptio (Accurata)*, 9.4.1

¹¹² THUKYDIDES. *Historiae*, 2.34.5

¹¹³ PAUSANIAS, *Graeciae descriptio (Accurata)*, 1.32.4

priamo na maratónskej planine. Dokonca vznikol kult maratónskych hrdinov. Z toho dôvodu sa prinášali každoročné obete pri mohyle Soros na počesť a slávu padlých hrdinov.¹¹⁴

Ako merítko úspechu vo vojnových stretoch sa často berie počet padlých na oboch stranách. Najmä podľa tohto ukazovateľa sú Gréci jasnými víťazmi bitky pri Maratóne. Podľa Herodota „v bitke pri Maratóne padlo šesťtisíc štyristo barbarov a stodevät’desiatdva Aténčanov. Toľko padlo na oboch stranách.“¹¹⁵ Takže vychádza pomer 33:1. Môže to vyvolávať pochyby, ale faktom zostáva, že Aténčania dôkladne spočítali svojich padlých, takže jediná odchýľku na strane Grékov môžu predstavovať Platajci a otroci, ktorých v tej dobe nepovažovali za plnoprávných občanov. Počet mŕtvych Peržanov je však podľa môjho názoru iba približný. Ako už vieme, len menší počet z nich zomrel priamo na bojisku. Väčšina z nich sa utopila v močiaroch pri zúfalom úteku do perzského tábora alebo na pláži, keď sa pokúšali dostať sa ku svojim lodiam. V močiaroch sa utopilo toľko Peržanov, že sa ho začali nazývať „miestom najväčšieho krviprelievania.“¹¹⁶ Preto im Aténčania nepostavili spoločnú hrobku, aj keď na tom spočiatku trvali. Pausánios nenašiel pri obhliadke bojiska žiadnu mohylu ani pohrebisko. „Podľa platných božích zákonov musí byť mŕtvola uložená pod zemou, napriek tomu som nemohol nájsť žiadny hrob. Nebola tu vidieť žiadna vyvýšenina ani iná stopa toho, ako by mŕtvi mohli byť prinesení k priekope a akokoľvek uložení.“¹¹⁷

Okrem samotných Aténčanov a Platajcov, jediní, kto mohol vidieť a možno aj zrátať padlých a zranených vojakov na maratónskej planine, boli Sparťania. Tí sa na bojisko veľmi ponáhľali, pretože ešte nikdy nevideli žiadnych perzských bojovníkov a boli na nich nesmierne zvedaví. „Po splne mesiaca prišlo do Atén dvetisíc Lacedemončanov. Dali si veľkú námahu, aby sa ta dostali rýchlo, lebo už na tretí deň po odchode zo Sparty sa objavili v Attike. Hoci prišli až po boji, predsa túžili Peržanov aspoň vidieť. A tak sa odobrali k Maratónu a videli ich. Potom pochválili Aténčanov a ich dielo a vrátili sa domov.“¹¹⁸ Myslím si, že pochvala Sparťanov bola úprimná, nakoľko videli na vlastné oči, že Peržania boli suverénne porazení, aj napriek ich

¹¹⁴ PAUSANIAS. *Graeciae descriptio (Accurata)*, 1.32.4

¹¹⁵ HERODOTOS. *Historiae*, 6.117

¹¹⁶ PAUSANIAS. *Graeciae descriptio (Accurata)*, 1.29.4

¹¹⁷ PAUSANIAS. *Graeciae descriptio (Accurata)*, 1.32.5

¹¹⁸ HERODOTOS. *Historiae*, 6.112

obrovskej početnej prevahe. Spartania však zároveň museli byť veľmi prekvapení, najmä keď sa dozvedeli, akým spôsobom obohatili Aténčania ich stratégiu. Falanga bola totiž výmyslom práve Spartanov. Avšak oni v nej bojovali zásadne klasickým spôsobom, teda statickým pomalým postupom, udržiavajúc si pevnú formáciu. Preto podľa Herodota musel beh Aténčanov Peržanov nesmierne prekvapiť.¹¹⁹

Peržania sa po opustení Faléru vydali na zahanbujúcu cestu späť do Ázie. Ich cestu poznáme aj prostredníctvom jednej príhody, ktorú vo svojom diele vyrozprával Herodotos. Išlo o sen veliteľa vojska Dátida, ktorý sa mu prisnil na ostrove Mykonos. Môžeme sa iba domnievať o jeho obsahu. Avšak hneď nasledujúci deň našiel na jednej fénickej lodi ukradnutú pozlátenú sochu Apollóna. Keď sa dozvedel, z ktorého chrámu bola, odplával vlastnou loďou na ostrov Délos a „postavil sochu do chrámu a nariadil Délčanom, aby ju dopravili do thébskeho Délia; Délion leží pri mori naproti Chalkide. Keď to Dátis prikázal, odplával, ale Délčania tú sochu neodviezli. Až po dvadsiatich rokoch si ju sami Tébania dopravili do Délia na základe božej veštby.“¹²⁰ Aj z tejto udalosti usudzujem, že aj napriek vojenskej porážke a perzskému zahanbujúcemu odchodu z Grécka, mal Dátis v úcte gréckych bohov, najmä Aténu, Apollóna a Artemis. Svedčí o tom aj to, že v úvode výpravy ušetril obyvateľov a chrámy na ostrove Délos a rovnako aj na ostrove Rhodos. Ešte pred zničením a podrobením si obyvateľstva ostrova Naxos sa Dátis vylodil na ostrove Rhodos a mal v úmysle dobyť najväčšie mesto na ostrove, Lindos. Prítomnosť perzského loďstva zaznamenáva tzv. Lindská kronika, ktorá popisuje ako bohyňa Aténa zachránila mesto pred Peržanmi: „Keď Dáreios, kráľ Perzie, vyslal veľké vojsko k zotročeniu Grékov, ostrov bol prvým miestom, ktoré jeho loďstvo navštívilo. Obyvateľstvo ostrova bolo zdesené prichádzajúcimi Peržanmi a utiekalo do bezpečia opevnených miest. Najviac sa ich zhromaždilo v meste Lindos. Potom sa barbari pustili do obliehania na tak dlho, dokiaľ sa obyvatelia, trpiaci nedostatkom vody, nerozhodnú vydať mesto nepriateľovi. V tejto kritickej chvíli sa vo sne jedného z mestských úradníkov zjavila bohyňa a nabádala ho k odvahe, nakoľko sa sama môže prihovoriť za vodu u svojho otca. Muž, ktorý mal vidinu, príkaz Atény podrobne tlmočil obyvateľom. Tí si prezreli mesto a zistili, že s vodou vydržia iba päť dní. Požiadali preto barbarov o prímerie práve na tento počet dní a oznámili, že Aténa požiadala o pomoc svojho otca- a keď pomoc nepríde v určený čas, vydajú mesto. Keď

¹¹⁹ HERODOTOS. *Historiae*, 6.112

¹²⁰ HERODOTOS. *Historiae*, 6.118

prosbu počul Dátis, veliteľ Dáreiovoho loďstva, okamžite vybuchol do smiechu. Ale nasledujúceho dňa, keď sa nad Akropolou objavil veľký mrak, z ktorého sa spustil prudký lejak, bolo jasné, že obliehajúci majú množstvo vody, pokiaľ perzské vojsko trpí jej nedostatkom. Barbar bol božím znamením ohromený, a poslal preto obliehaným svoje ozdoby- plášť, náhrdelník, náramky, a navyiac svoju tiaru (staroperzskú pokrývku hlavy), šabl'u a taktiež svoj vojenský voz- ako dar. Po uzatvorení mieru Dátis verejne prehlásil: ‚Títo ľudia sú pod ochranou bohov.‘ Potom sa vydal na cestu za svojím hlavným cieľom.¹²¹ Dátis bol teda ohromený tým ako sa Gréci spoliehajú na svojich bohov nielen v každodennom živote, ale aj v bezprostrednom ohrození života. A keďže aj on, ako každý iný Peržan, veril v boha, rešpektoval aj gréckych bohov, najmä keď videl na vlastné oči, ako pomáhajú Grékom.

Keď Dátis a Artafernes priplávali do Ázie, ich príchod vyvolal úplne opačné reakcie u perzského obyvateľstva ako predpokladali Gréci. Neúspešná bitka pri Maratóne bola obyvateľstvu prezentovaná len ako bezvýznamnú šarvátka, o ktorej sa ani nemá zmysel zmieňovať.¹²² To, že ju Gréci prezentovali ako ich najväčšiu vybojovanú bitku v ich doterajšej histórii, mali Peržania považovať za zbytočné zveličovanie a chvastanie sa. Kráľ Dáreios však vedel od svojich veliteľov celú pravdu a bolo mu určite ľúto, že sa Atény vyhli trestu a že nedobyl ďalšie územie. Celú výpravu však bral sa prevažne úspešnú, najmä z toho dôvodu, že bola úplne podrobená Eretria a väčšina jej obyvateľov bola zajatá a následne zotročená. Aj keď mu to iste urobilo najväčšiu radosť z celého ťaženia, nepredal ich na trhu s otrokmi, ale usadil ich vo svojej ríši. ‚Ešte pred zotročením Eretrijčanov bol kráľ Dáreios na nich veľmi nahnevaný, lebo vedel, že Eretrijčania sa začali prví búriť proti Peržanom. Keď však videl, ako ich zajatých k nemu privádzali a ako sa dostali do jeho moci, nič zlé im neurobil, ale ich dal usadiť v kissijskom území na svojom majeri, ktorý sa nazýva Arderikka a od Súz je vzdialený dvestodesať stádií a štyridsať stádií od studne, ktorá dáva tri rozličné veci. Čerpá sa z nej totiž asphalt, soľ a olej takto: Čerpá sa vahadlom, na ktorom je namiesto vedra zavesená polovica koženého vaku. Vak sa spúšťa do studne, potom sa vytiahne a vylieva sa do nádrže. Z nej sa potom prelieva do iných nádrží a pritom sa rozpadá na tri časti: Asphalt a soľ ihneď tuhnú a olej sa zhromažďuje do nádob. Peržania ich nazývajú radinake; je čierny a má odporný zápach. Sem dal usadiť kráľ

¹²¹ SEKUNDA, ref 4, s. 29.

¹²² HOLLAND, ref 9, s. 216.

Dáreios Eretrijčanov, ktorí až do mojich čias bývajú na tomto území a zachovávajú si svoj pôvodný jazyk. To bol teda osud Eretrijčanov.“¹²³ Z tohto podrobného popisu perzského územia vidieť ako kládol Herodotos dôraz na detaily pri opise špecifického spôsobu života, na tom ktorom území. Keby sme dnes chceli lokalizovať oblasť Arderikka, v ktorej boli usadení Eretrijci, bolo by to územie južného Iraku, severne od mesta Basra. A olej, nazývaný radinake, poznáme pod dnešným názvom ropa. Bolo to teda nehostinné územie ležiace na ropných poliach dnešného Iraku. Pre Eretrijcov to musela byť radikálna zmena oproti životu pri Egejskom mori, nehovoriac o úplne odlišnými klimatickými podmienkami, na aké boli zvyknutí v Stredomorí. Zaplatili teda krutú daň za to, že sa zamiešali do iónskeho povstania. Uchovali si však svoj jazyk a mohli byť nakoniec vďační Dáreiovi, že s nimi zaobchádzal na vtedajšie pomery miernejšie ako sa bežne zaobchádzalo s vojnovými zajatcami.¹²⁴

Hneď po bitke postavili Aténčania chrám zasvätený bohyni Eukleii, čo v preklade znamená „sláva“.¹²⁵ Prostriedky naň mali z vojnovkej koristi. Takisto zahájili stavbu chrámu na Akropole, ktorý bol predchodcom Parthenónu. Pod Akropolou zasvätili jaskyňu bohovi Panovi. Boh Pan sa stal obľúbeným najmä po jeho stretnutí s Feidippidom, keď bežal pre pomoc z Atén do Sparty. „Ako sám Feidippides rozprával a oznámil to Aténčanom, stretol sa s ním boh Pan v blízkosti Panenských hôr nad Tegeou. Pan vraj zavolať na Feidippida menom a rozkázal spýtať sa Aténčanov, prečo mu nevenujú nijakú pozornosť, hoci je im naklonený a často im už preukázal užitočné služby a v budúcnosti ešte preukáže. Aténčania uverili, že je to pravda, a keď sa potom neskôršie pre Aténčanov všetko obrátilo na dobré, postavili pod Akropolou Panovi svätyňu a odvtedy, čo im to Feidippides oznámil, každoročne si ho uctievali obetami a fakľovým behom.“¹²⁶

Po postavení chrámov a vytriezvení z osláv, bolo treba ešte potrestať mestá a ostrovy, ktoré zradili a pridali sa pred perzskou inváziou k Peržanom. To využil Miltiades, využívajúc momentálnu slávu a moc víťaza od Maratónu. „Požiadal Aténčanov o sedemdesiat lodí, o vojsko a o peniaze, nepovedal však, do ktorej krajiny chce podniknúť vojenskú výpravu, ale len, že z nich urobí boháčov, ak ho budú

¹²³ HERODOTOS. *Historiae*, 6.119

¹²⁴ HERODOTOS. *Historiae*, 6.119

¹²⁵ PAUSANIAS. *Graeciae descriptio (Accurata)*, 1.14.5

¹²⁶ HERODOTOS. *Historiae*, 6.105

nasledovať; povedie ich vraj do takej krajiny, odkiaľ si bez námahy odnesú hojnosť zlata. Toľko im povedal a žiadal lode. Aténčania týmto povzbudení mu ich dali.“¹²⁷ Podľa Herodota si Miltiades vybral ostrov Paros kvôli Lysargovi, synovi Teseia, ktorý pochádzal z Paru a ohováral ho pred perzským veliteľom Hydarnom a nie kvôli jeho údajnému bohatstvu. Obyvatelia Paru mu však mesto nechceli odovzdať mesto ani nijaké peniaze.¹²⁸ Po 26 dňoch obliehania sa Miltiades vrátil bez peňazí do Atén. Pri tejto výprave sa však zranil. Je viacero verzií ako k tomu došlo. „O ďalšom priebehu udalostí rozprávajú obyvatelia Paru takto: Keď si už Miltiades nevedel rady, prišla k nemu jedna zajatkyňa, ktorá pochádzala z Paru. Volala sa Timo a bola chrámovou služobnicou podzemných bohov. Predstúpila pred Miltiada a poradila mu, ak mu veľmi záleží na tom, aby dobyl Paros, nech vraj urobí to, čo mu ona povie. Keď mu potom dala radu, Miltiades vraj vystúpil na vrchol ležiaci pred mestom a preskočil ohradu chrámu Demetry Zákonodarkyne, lebo nemohol otvoriť bránu. Potom vstúpil do svätyne, aby tam niečo urobil, či chcel niečo odniesť, čo bolo nedotknuteľné, alebo zamýšľal niečo iné. Keď bol už pri dverách, odrazu sa ho vraj zmocnila hrôza, a tak bežal späť tou istou cestou. Keď zoskakoval z múru, vymkol si nohu v bedre. Iní hovoria, že si narazil koleno.“¹²⁹ Po návrate z Atén bol obvinený, „z klamaní ľudu“¹³⁰, čo bolo v tej dobe v Aténach bežné obvinenie a pred súdom sa musel obhajovať. Jeho neprajníci preňho žiadali trest smrti, no jeho priatelia, ktorí ho obhajovali neustále spomínali jeho zásluhy v bitke pri Maratóne a dobytí ostrova Lemnos, ktorý vrátil Aténom. Ľud ho však mal natoľko v obľube, že ho ušetrili trestu smrti a dostal iba pokutu 50 talentov, ktoré nakoniec zaplatil jeho syn Kimón.¹³¹ Miltiades, hrdina od Maratónu, dostal kostný nádor, z ktorého mu zhnisalo stehno a následne umrel. Miltiades teda nezomrel na vrchole slávy, ako by sa očakávalo od slávneho hrdinu, ale jeho syn Kimón, ktorý sa dostal k moci, vytvoril mohutnú propagandu, oslavujúcu Maratón a Miltiada vo veštiarni v Delfách. Umiestnil tam množstvo umeleckých diel zobrazujúcich hrdinov od Maratónu, z ktorých sa niektoré zachovali dodnes. Okrem nich sa priamo na maratónskej planine našlo veľké množstvo vojenskej výstroje a

¹²⁷ HERODOTOS. *Historiae*, 6.133

¹²⁸ HERODOTOS. *Historiae*, 6.133

¹²⁹ HERODOTOS. *Historiae*, 6.134

¹³⁰ BLEICKEN, ref 92 s. 425.

¹³¹ HERODOTOS. *Historiae*, 6.136

výzbroje, ako aj kostry a lebky padlých hoplítov. Najznámejšou pamiatkou je určite Miltiadova helma, ktorá je dnes umiestnená v archeologickom múzeu v Delfách.¹³²

¹³² BARTONĚK, ref 13 s. 99.

Záver

Víťazstvo Grékov v bitke pri Maratóne má veľa aspektov, ktoré je dôležité poznať, aby sme pochopili nesmierny význam tejto dôležitej dejinnej udalosti.

Prvé, čo je potrebné spomenúť je morálny efekt víťaznej bitky, bez ktorého by Gréci nemali dostatok odvahy a potrebnej morálky vo vojsku ako aj u civilistov v ďalších vojnových stretoch s Peržanmi. Samotná zvolená taktika ako aj dôkladné spoznanie protivníka uľahčilo Grékom zozbierať o 10 rokov neskôr veľkú armádu, v ktorej zvíťazili nad Xerxovým vojskom v bitke pri Platajách. Vojaci po bitke pri Maratóne konečne uverili, že aj obávaná perzská armáda, ktorá sa dovtedy považovala za nezdolateľnú, sa dá poraziť v otvorenom boji muža proti mužovi. Zistili, že nie je také dôležité samotné množstvo vojakov, ale dôsledná taktika a stratégia boja vyhráva takéto vojenské strety. V neposlednom rade sa im potvrdilo, že je účinnejšie mať na otvorenej planine radšej menej plne vyzbrojených hoplitov vo falange ako veľký počet ľahkoodencov, ktorí sú v porovnaní s nimi omnoho zraniteľnejší. Akonáhle sa dokázali účinnou taktikou rýchleho poklusu vyhnúť perzským šípm, mali už v boji zblízka výhodu. Najdôležitejším aspektom víťazstva však bola už spomenutá Miltiadova stratégia s oslabeným stredom a posilnenými krídlami. V tej dobe to bolo riskantné, ale keď sa chcel vyhnúť obklúčeniu a zároveň sa chcel vyrovnáť Peržanom v dĺžke ich bojovej línie, nemal inú možnosť. Táto taktika slávila úspech a neskôr bola znova a znova používaná pre svoju účinnosť proti početnejším armádam protivníka.

Ďalšou dôležitou vecou je, že v bitke pri Maratóne sa stretli dva úplne iné systémy riadenia štátu. Iba sedemnášť rokov pred bitkou pri Maratóne bolo v Aténach zriadené demokratické politické zriadenie. Naproti nej stála v plnej sile perzská despocia. Perzská ríša sa vyznačovala všetkými črtami despotickeho zriadenia. Na jej čele bol suverénny vládca, ktorého jeho poddaný považovali za stelesnenie boha na Zemi. Mal neobmedzenú moc nad ich životmi a stál nad všetkými zákonmi a nariadeniami v ríši. To bolo v priamom protiklade s aténskou demokraciou. Tá kládla dôraz na občianske práva a slobody Aténčanov v ich polis. Slobodní občania si volili svojich zástupcov, ktorí prijímali zákony a nariadenia. Fungoval súdny systém a jednotlivec mal rôzne možnosti ovplyvňovať verejné dianie. Pri strete týchto dvoch úplne protichodných názorov na štát a jeho riadenie bolo pre Aténčanov otázkou života

a smrti, či zvíťazia pri Maratóne alebo budú porazení. V prípade, že by zvíťazilo Dáreiovo vojsko, s najväčšou pravdepodobnosťou by Aténčania dopadli ako Eretrijci a boli by odvedení ako otroci z Attiky. Možno to bol ten rozhodujúci moment celej bitky. Aténski hopliti bojovali za seba a svoje rodiny a v perzskom vojsku pôsobili zväčša zozbierané jednotky z rôznych častí ríše, ktorí nemali veľkú motiváciu bojovať. To samozrejme znižovalo ich bojovú morálku a odhodlanosť, a preto sa po obkľúčení aténskymi krídlami dali na bezhlavý útek a celá bitka sa zmenila na masaker tých Peržanov, ktorí nestihli uniknúť. Zvíťazila teda ochrana vlasti pred dobyvačnosťou, osobná sloboda nad fanatickým zotročovaním národov a odvaha Grékov nad slabo motivovaným perzským vojskom. Perzskou motiváciou mohla byť iba vojnová korisť a územné zisky, čo nemohlo zvíťaziť nad gréckym pudom sebazáchovy a následným bojom o holý život a osobnú slobodu. Ani hnev a ani trest veľkého kráľa Dáreia v prípade prehry nebol dostatočnou vzpruhou pre veliteľov perzského vojska Dátida a Artaferna, aby sa vylodili pri Falére a znova sa pokúsili poraziť vyčerpaných, ale zato odhodlaných Grékov.

Pre historikov a študentov histórie a dejepisu je prvá grécko-perzská vojna dôležitá aj z hľadiska historiografie. Z diel prvých skutočných historikov sa dozvedáme aj o perzskej kultúre, ich spôsobe života a vojenskom umení, ktoré bola dovtedy pre Európana neznámou. Herodotos a iní historici sa vo svojich dielach zaoberajú podrobnosťami, ktoré som vo svojej práci často spomínal. Bez ich takmer vedeckej zvedavosti a neustáleho bádania po všetkom neznámom, by sme boli ochudobnení o celú východnú časť vtedy známeho sveta. V mojej práci som preto mohol použiť podrobný popis perzských vojakov, ich výstroja a výzbroja ako aj ich spôsobu boja.

Najväčší prínos víťazstva Grékov pri Maratóne však bolo, že obhájili európsky pohľad na svet a západné zmýšľanie. Bol to vôbec prvý a jeden z najdôležitejších momentov toľkokrát spomínanej európskej civilizácie. Bez gréckeho víťazstva a obhájenia si demokratických názorov by pravdepodobne Európa nevyzerala tak, ako vyzerá v súčasnosti. Atény ako mesto by bolo zabudnuté a nestalo by sa kolískou európskej civilizácie. Neboli by žiadni filozofi ako Sokrates, Platón či Aristoteles, ktorí výraznou mierou prispeli k duchovnému bohatstvu Európy a od ktorých čerpali názory a myšlienky všetci neskorší myslitelia ako v Európe tak aj v Ázii. Nebola by v Aténach Periklova Zlatá doba, nevybudoval by sa Parthenón a ani slávny sochár Feidias by

nevytvoril krásnu sochu Pallas Atény. Grécko a celá Európa by vyzerala ináč. Nebyť Rímskej ríše, ktorá začiatkom nášho letopočtu ovládla väčšiu časť dovedy známej Európy a zaslúžila sa o rozširovanie helénskej kultúry, tak by dnešná Európa vyzerala viac ázijsky, nakoľko by sa perzská kultúra a zvyky presadili v celom Stredomorí.

Hlavným cieľom mojej práce bolo poukázať na celý sled udalostí grécko-perzských vojen, ktorý ovplyvnil celé ďalšie smerovanie dejín Európy. Nesmierny význam bitky pri Maratóne by sa mal neustále vyzdvihovať, najmä v dnešnej demokratickej spoločnosti, nakoľko práve v Aténach sa položili základy demokracie a občianskej spoločnosti. A k týmto princípom sa hlási aj Slovenská republika a Európska únia. Verím, že po porazení totalitných režimov odporujúcich demokratickému zriadeniu v dvadsiatom storočí, už nebudeme musieť v budúcnosti čeliť podobným snahám. Keby k nim aj došlo, stále budeme môcť vidieť príklad ako sa ubrániť v hrdínskome maratónskom víťazstve.

Použitá literatúra

- BAHNÍK, V. et al.: *Slovník antické kultury*, Praha:Svoboda, 1974, 717 s.
- BARTOŇEK, A.: *Světlem starých Řeků*, Praha: Orbis, 1977, 287 s.
- BLACK, J.: *Sedemdesiat veľkých bitiek v dejinách ľudstva*, Bratislava: Slovart, 2006, 304 s. ISBN 80-8085-126-3
- BLEICKEN, J.: *Athénská demokracie*, Praha: Oikhoymenh, 2002, 791 s. ISBN 80-7298-055-6
- BREIER, B. et.al.: *Kronika svetových dejín*, Bratislava: Fortuna Print, 2004, 640 s. ISBN 80-89144-31-4
- GRANT, M.: *Klasické Grécko*, Bratislava: Slovart, 2008, 448 s. ISBN 978-80-80855710
- HERODOTOS: *Dejiny*, Bratislava: Tatran, 1985, 624 s.
- HOLLAND, T.: *Perský oheň: prvni světová velmoc a boj o Západ*, Praha: Dokorán, 2007, 415 s. ISBN 978-80-7363-094-2
- HOLLÁ, S. et al.: *Lexikon gréckej civilizácie*, Bratislava: Tatran, 1977, 474 s.
- PAUSANIÁS: *Cesta po Řecku I*, Praha: Svoboda, 1973, 581 s.
- PLUTARCHOS: *Životopisy slávnych Grékov a Rimanov I.,II.*, Bratislava: Kalligram, 2009, 2104 s. ISBN 9-788081-0109-10
- SEKUNDA, N.: *Marathón 490 př. n. 1. : prvni perská invaze do Řecka*, Praha: Grada, 2008, 96 s. ISBN 978-80-247-2379-2
- THUKIDIDES: *Dějiny peloponnéské války*, Praha: Odeon, 1977, 595 s.
- XENOFÓN: *Grécke dejiny*, Bratislava: Tatran, 1982, 280 s.